

X Inspekcijas un citas kontrolējošās institūcijas

Inspicēšanas fakts

Uzņēmumu inspicēšanas ziņā visaktīvāk darbojas Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk tekstā – VID), kas pēdējā gada laikā ir pārbaudījis gandrīz pusi (48,2%) no aptaujātajiem uzņēmējiem. Salīdzinoši mazāk inspekcijas veikuši Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (23,8% pētījuma sasniegtajā izlasē iekļauto uzņēmumu) un Valsts darba inspekcija (22,3%). Mazāk kā piektdaļa (bet vairāk kā 10%) uzņēmēju ir saskārušies ar Valsts sanitārās inspekcijas un Pārtikas un veterinārā dienesta (PVD) pārbaudēm – attiecīgi 14,3% un 11,2%.

Visretāk izlasē iekļauto uzņēmumu inspekcijas veikušas tādas kontrolējošās iestādes kā:

- Pašvaldības un valsts būvinspekcijas (pārbaudījušas attiecīgi 4,1% un 5,6% respondentu);
- Valsts valodas centrs (4,7%);
- Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (4,8%);
- Valsts vides dienests (8,3%);
- Pašvaldības policija (8,5%).

Biežāk pārbaudīti tiek lielo un vidējo uzņēmumu vadītāji, kā arī tie respondenti, kuru uzņēmumi atrodas ārpus Rīgas pilsētas teritorijas un darbojas ražošanas vai būvniecības sfērās.

Salīdzinot ar iepriekšējo pētījumu rezultātiem, ikgadējo pārbaudu skaitu samazinājušas gandrīz visas no kontrolējošajām institūcijām. Kopš 2001. gada pakāpeniski sarucis uzņēmumu skaits, kurus pārbaudījušas tādas iestādes kā:

- Valsts valodas centrs (par 6,0 procentpunktiem);
- VDI (par 6,3 procentpunktiem);
- Valsts sanitārā inspekcija (par 17,2 procentpunktiem);
- Pašvaldības policija (visstraujākais kritums pēdējo sešu gadu laikā --20,1 procentpunkti).

Pēdējo četru gadu laikā samazinājies arī to respondentu īpatsvars, kuru uzņēmumus pārbaudījis Valsts vides dienests (2003. gadā - 9,0%, 2005. gadā – 8,7%, 2007. gadā – 8,3%, kas ir līdzīgi kā 2001. gadā) un Valsts ieņēmumu dienests (attiecīgi 57,3%, 52,7% un 48,2%, zemāks pārbaudīto īpatsvars bijis tikai 2001. gadā – 43,9%).

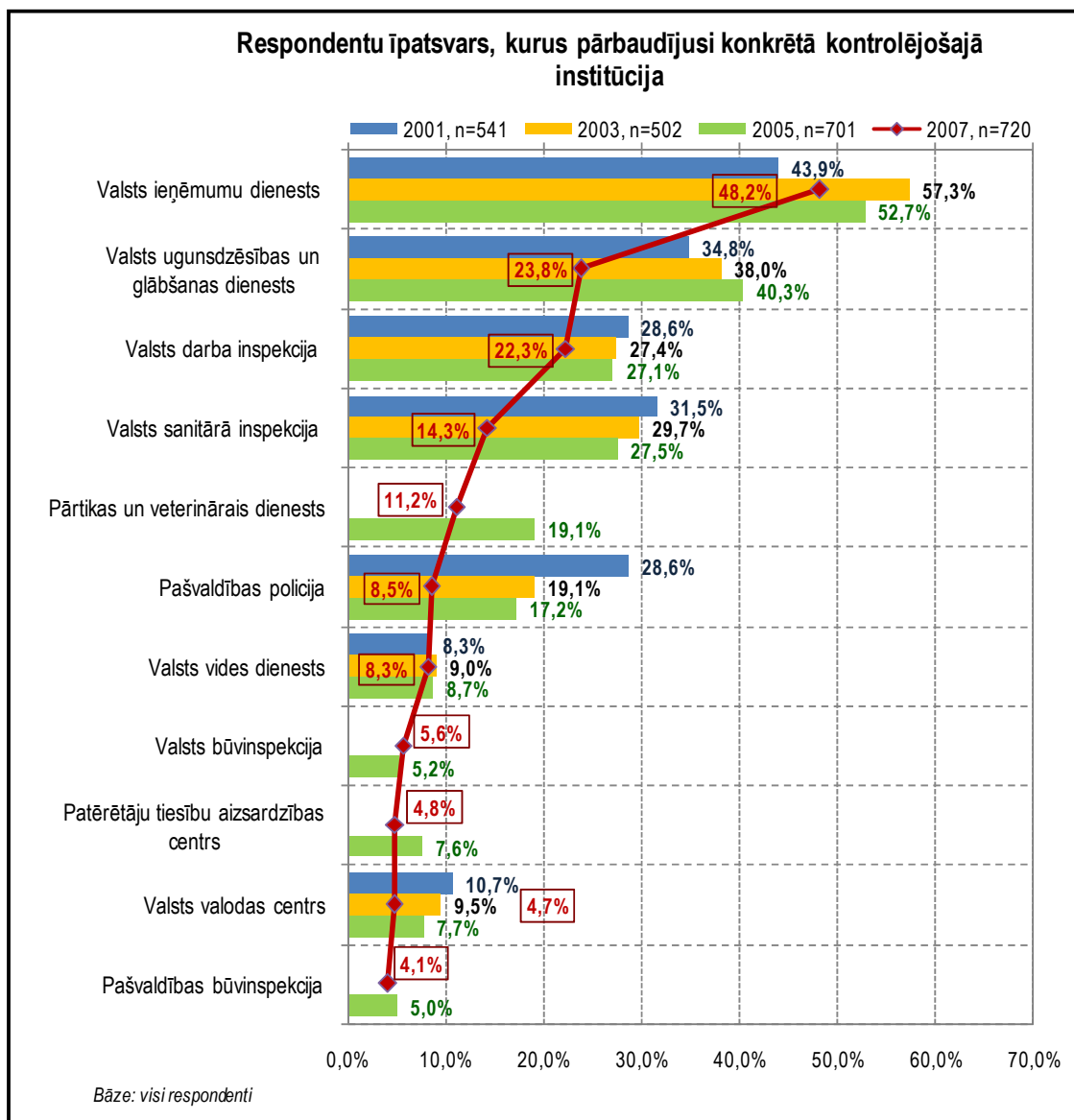
Lai gan iepriekšējos gados bija vērojama Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta inspekciju skaita palielināšanās (2001. gadā - 34,8% respondentu, 2003. gadā – 38,0%, 2005. gadā – 40,3%), šogad pārbaudu skaits ir sarucis par 16,6 procentpunktiem (attiecībā pret 2005. gadu).

Retāk kā 2005. gadā uzņēmējus pārbaudījis / -usi arī:

- Pārtikas un veterinārais dienests (par 7,9 procentpunktiem)²³;
- Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (par 2,8 procentpunktiem);
- Pašvaldības būvinspekcija (par 0,9 procentpunktiem).

Vienīgā institūcija, kas pēdējā gada laikā inspekcijas veikusi biežāk, ir Valsts būvinspekcija (2005. gadā – 5,2%, bet 2007. gadā – 5,6%).

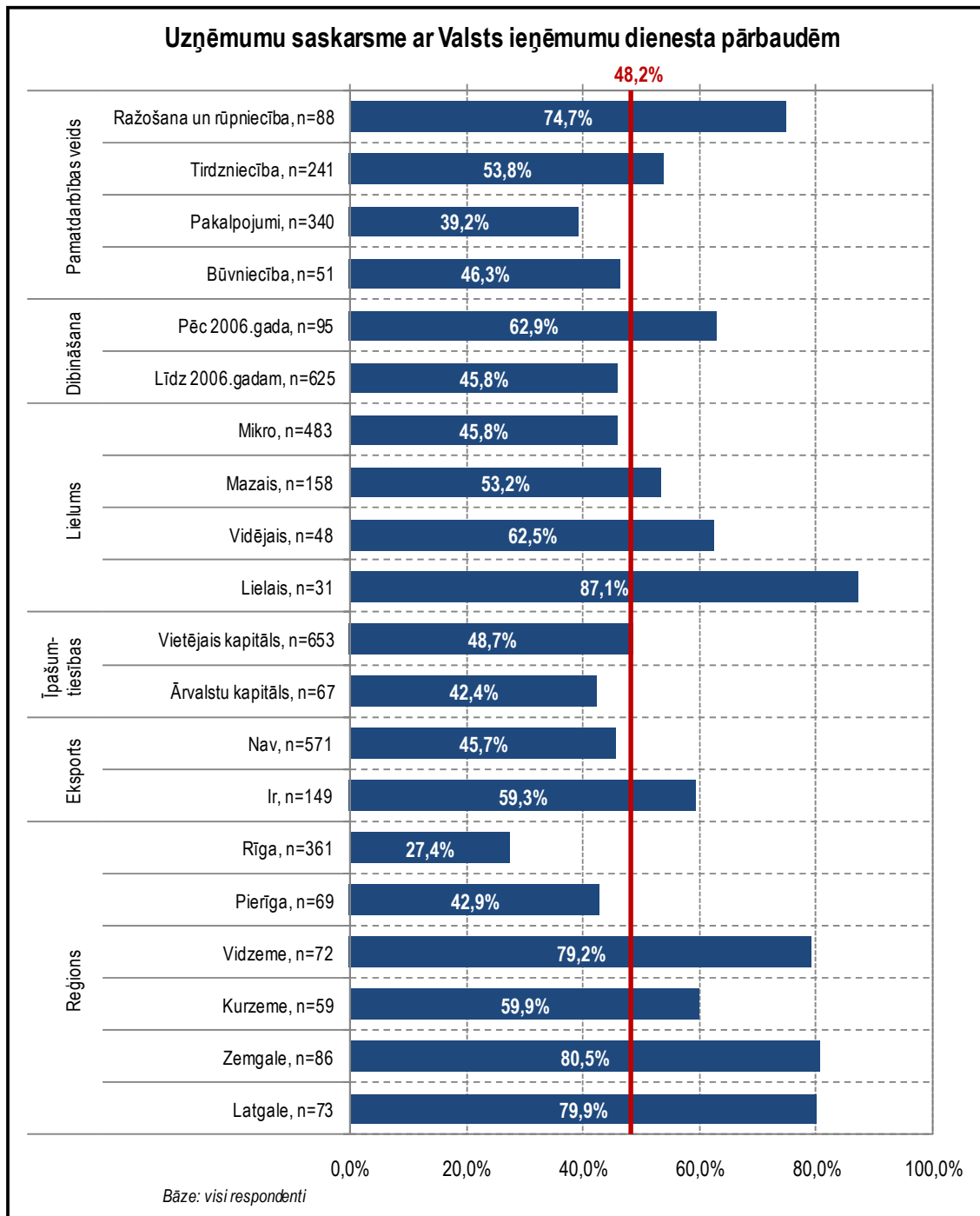
²³ Par PTAC, pašvaldības būvinspekciju, PVD un Valsts būvinspekcijas pārbaudēm dati ir pieejami tikai, sākot ar 2005. gadu

Valsts ieņēmumu dienests

Visbiežāk inspekcijas veikusi institūcija ir Valsts ieņēmumu dienests (VID), ar kura pārbaudēm saskāries aptuveni puse aptaujāto uzņēmēju. Daudz biežāk kā vidēji pārbaudes veiktas lielajos uzņēmumos – 87,1% respondentu, kuru uzņēmumos strādā vismaz 250 darbinieki, atzīst, ka pēdējā gada laikā tos kaut reizi apmeklējis VID. Tāpat relatīvi vairāk apsekoti uzņēmumi, kas atrodas Zemgalē (80,5%), Latgalē (79,9%) un Vidzemē (79,2%) un kuru pamatdarbības veids ir ražošana un rūpniecība (74,7%).

Salīdzinoši mazāk pārbaudu veikts Rīgā darbojošos uzņēmumos, kur inspicēto uzņēmēju īpatsvars ir tikai 27,4%. Retāk kā vidēji VID apmeklējis arī pakalpojumu nozarē strādājošos respondentus (39,2%).

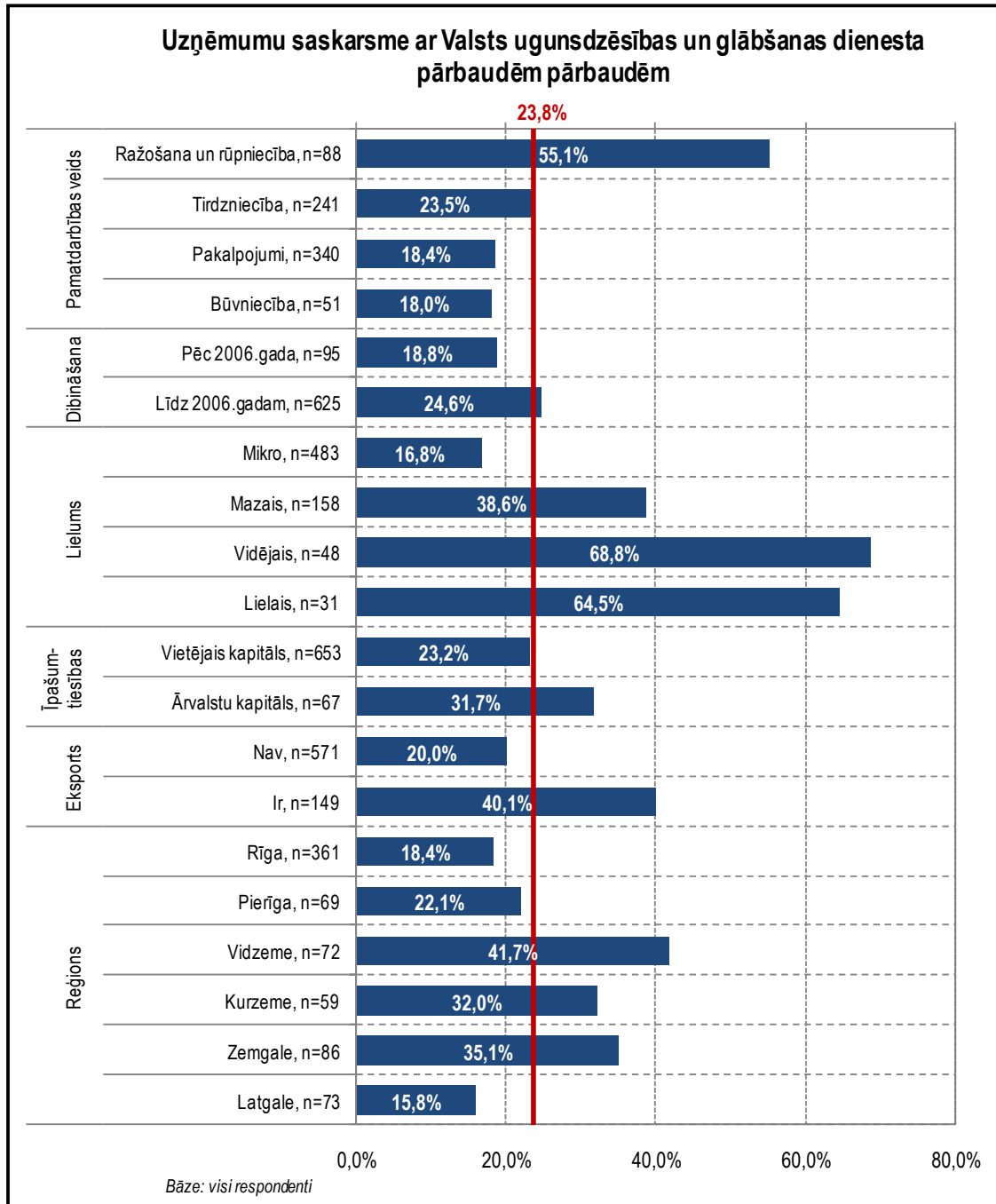

Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Nākošā visaktīvāk inspicējošā institūcija ir Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (VUGD), kura kopumā apmeklējusi 23,8% aptaujāto uzņēmēju.

Ar VUGD pārbaudēm caurmērā biežāk saskārušies uzņēmēji, kuru pārraudzībā atrodas lielāki uzņēmumi, aptuveni divas reizes vairāk kā vidēji VUGD pārbaudījis lielos un vidējos uzņēmumus (attiecīgi 64,5% un 68,8% šīs kategorijas uzņēmumu pēdējā gada laikā bija saskārušies ar VUGD pārbaudi). Lielāks pārbaudīto uzņēmēju īpatsvars ir arī ražošanas un rūpniecības nozares pārstāvju vidū (55,1%).

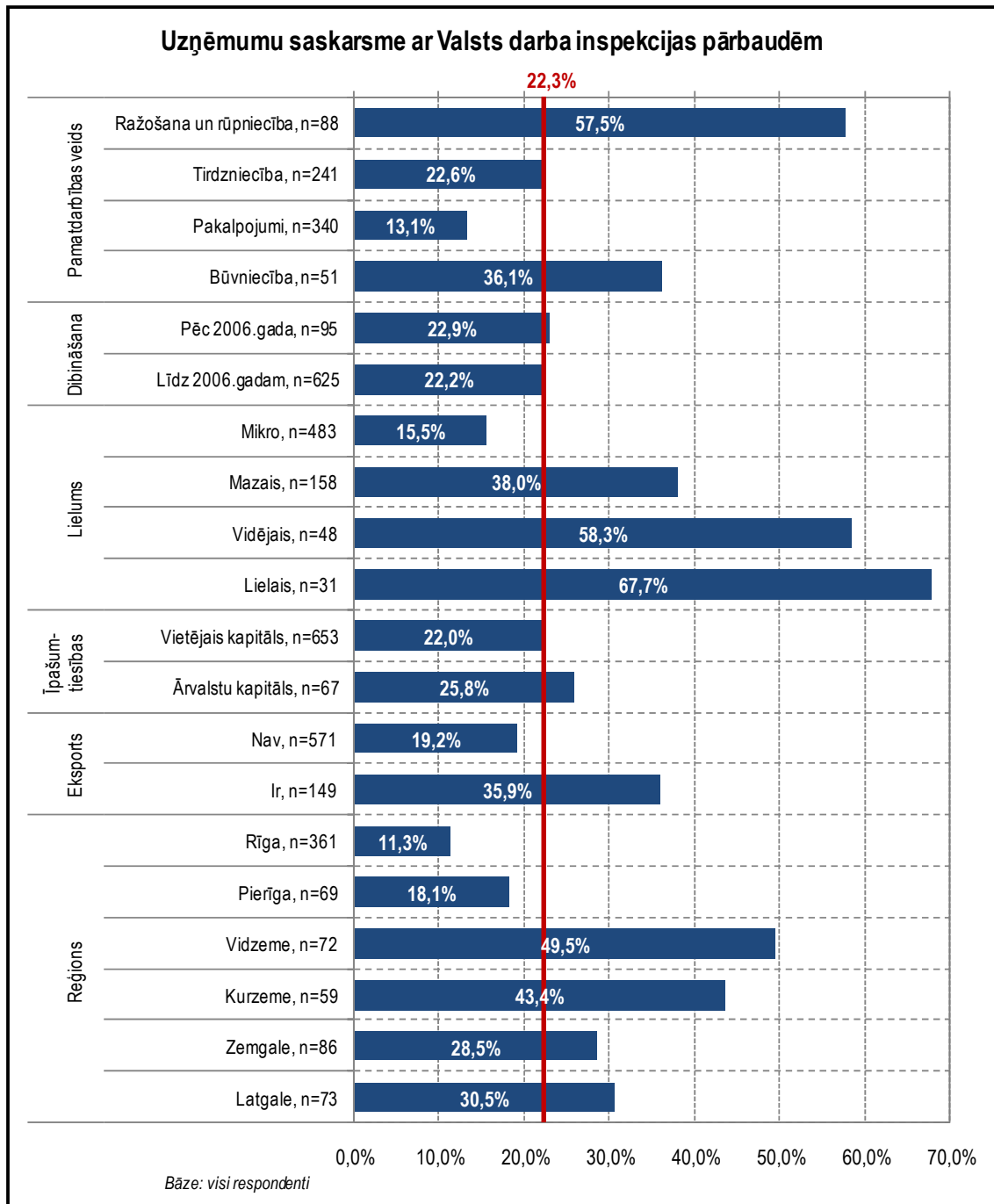
Retāk kā vidēji pārbaudīti respondenti, kuri darbojas Latgales un Rīgas reģionos (attiecīgi 15,5% un 18,4%), kā arī uzņēmumi ar darbinieku skaitu līdz 10 cilvēkiem (16,8%).

Valsts darba inspekcija

Aktīvāk kā vidēji Valsts darba inspekcija (VDI) pārbaudījusi lielos (apmeklēto respondentu īpatsvars – 67,7%, kas ir par 45,5 procentpunktiem augstāks kā vidēji) un vidējos uzņēmumus (58,3%). Uzņēmēju atbildes liecina, ka daudz biežāk pārbaudīti ir arī ražošanas un rūpniecības sfērā strādājošie uzņēmumi (57,5%) un respondenti, kuru uzņēmumi atrodas Vidzemes un Kurzemes reģionos (attiecīgi 49,5% un 43,4%).

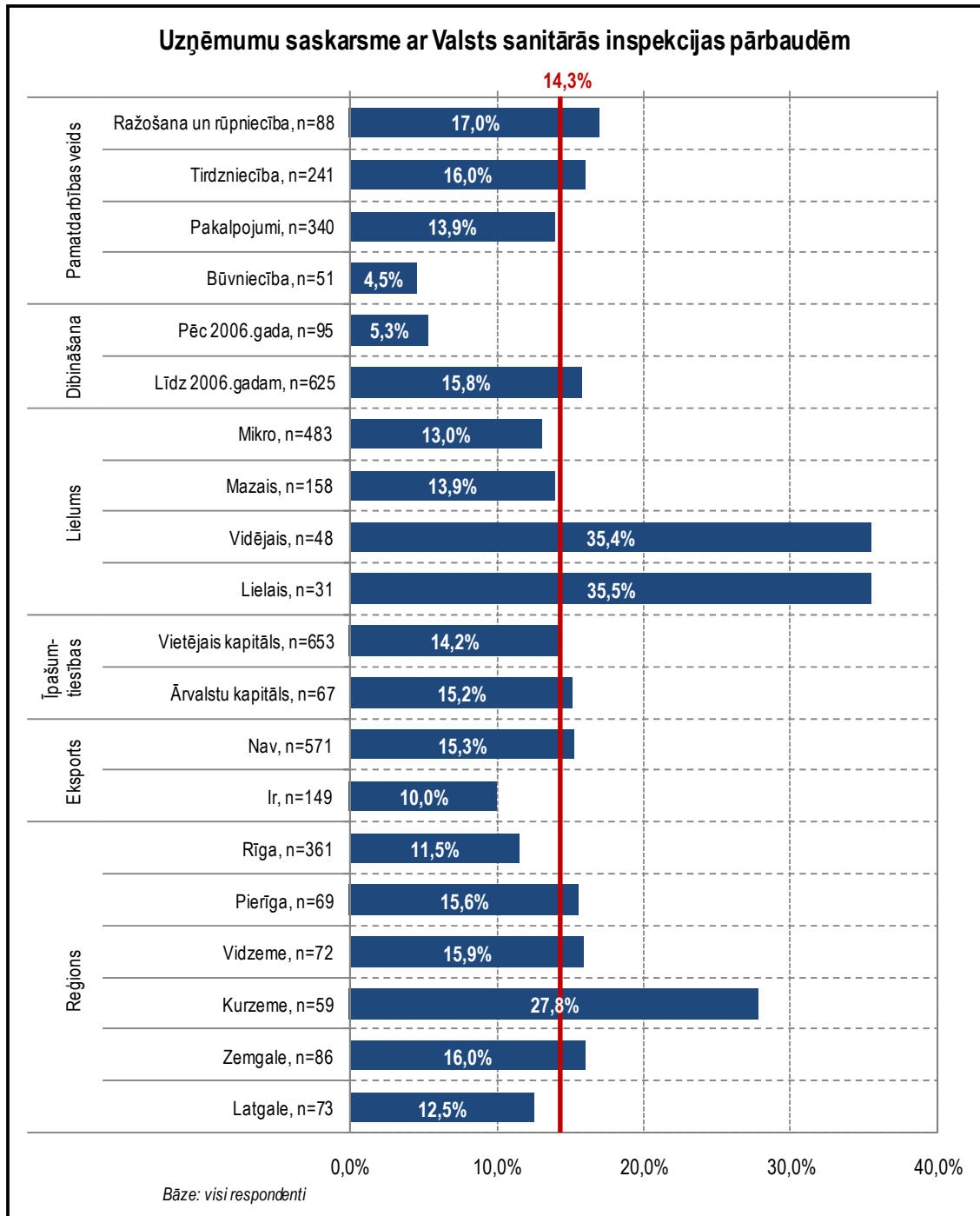
Izteikti retāk ir pārbaudīti uzņēmumi, kuru galvenais darbības veids ir pakalpojumu sniegšana (13,1% salīdzinājumā ar vidējo rādītāju 22,3%) un kuros darbinieku skaits nepārsniedz 10 cilvēkus (15,5%), kā arī Rīgā (11,3%) un Pierīgā (18,1%) darbojošies respondenti.

Valsts sanitārā inspekcija

Vislielākais Valsts sanitārās inspekcijas pārbaudīto uzņēmēju īpatsvars ir lielo un vidējo uzņēmumu grupās (attiecīgi 35,5% un 35,4% salīdzinājumā ar vidējo rādītāju – 14,3%). Tāpat biežāk kā vidēji Valsts sanitārā inspekcija pārbaudījusi uzņēmumus, kas atrodas Kurzemes reģionā (27,6%).

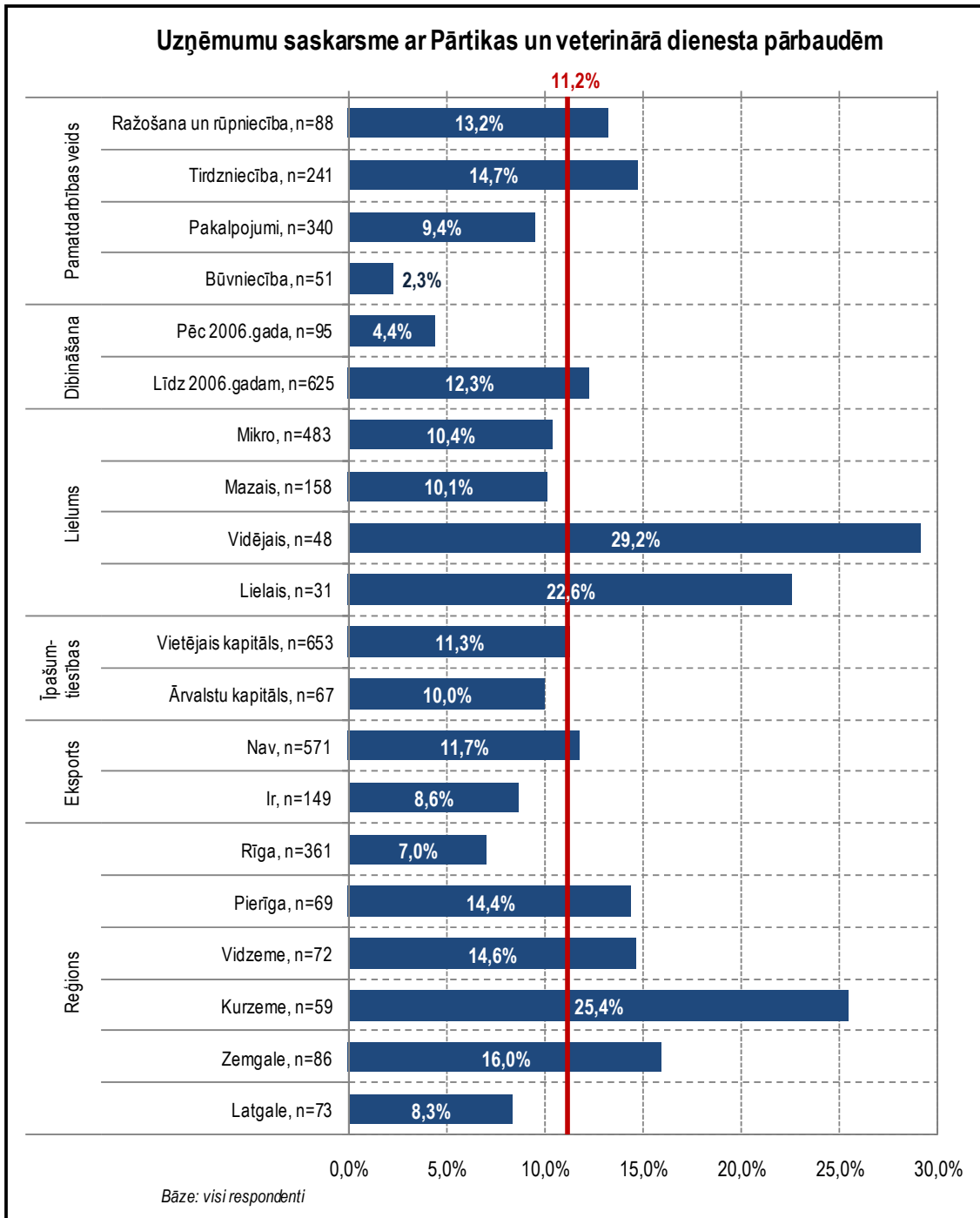
Ar konkrētās inspekcijas pakalpojumiem saskārušies tikai 4,5% būvniecībā darbošos respondentu (par 9,8 procentpunktiem mazāk nekā vidēji). Tāpat retāk pārbaudīti arī eksportējošie uzņēmumi, jaundibinātie uzņēmumi un respondenti, kas savu pamatdarbību veic Rīgā.

Pārtikas un veterinārais dienests

Pēc 2007. gada uzņēmēju aptaujas datiem Pārtikas un veterinārais dienests (PVD) pēdējo 12 mēnešu laikā pārbaudījis 11,2% respondentus, pārsvarā inspicēti vidējie (29,2%) un lielie (22,6%) uzņēmumi. Tāpat biežāk pārbaudes veiktas ārpus Rīgas administratīvās teritorijas esošajos uzņēmumos, īpaši bieži tās veiktas Kurzemē (25,4% no izlasē iekļautajām vienībām, kas ir par 14,3 procentpunktiem vairāk kā vidēji).

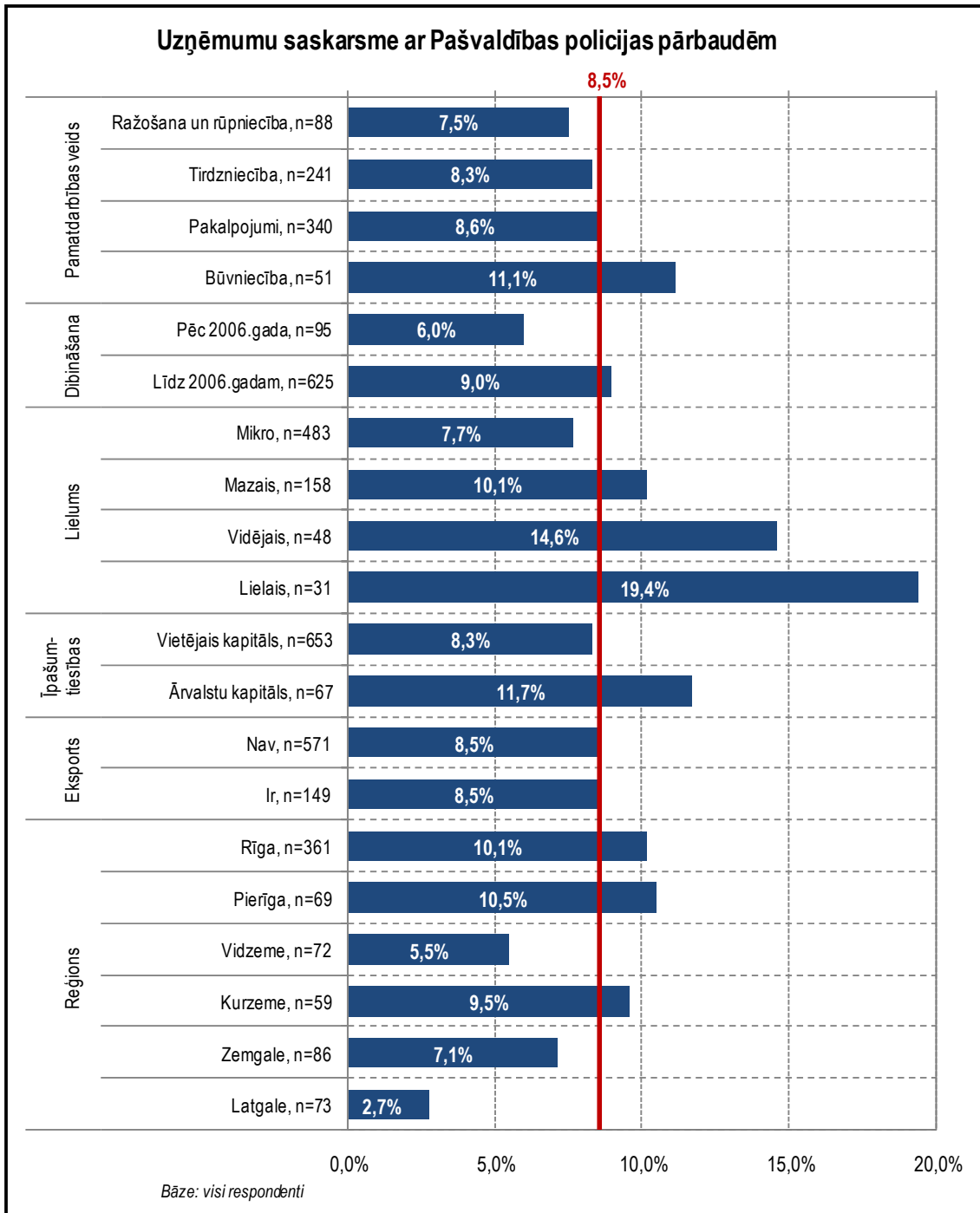
Caurmērā retāk ar pārbaudēm saskārušies jaundibinātie uzņēmumi (4,4%) un būvniecības uzņēmumu vadītāji (tikai 2,3% respondentu atzina, ka pēdējā gada laikā to apmeklējusi konkrētā kontrolējošā institūcija).

Pašvaldības policija

Salīdzinoši maz pārbaudes pēdējā gada laikā veikusi pašvaldības policija (vidēji 8,5% izlasē iekļauto uzņēmumu), biežāk apmeklējot lielos un vidējos uzņēmumus (attiecīgi 19,4% un 14,6% šo kategoriju pārstāvju). Aktīvāk apmeklēti arī uzņēmumi, kuros dominē ārvalstu kapitāls (11,7%), kā arī būvniecības nozares pārstāvji (11,1%).

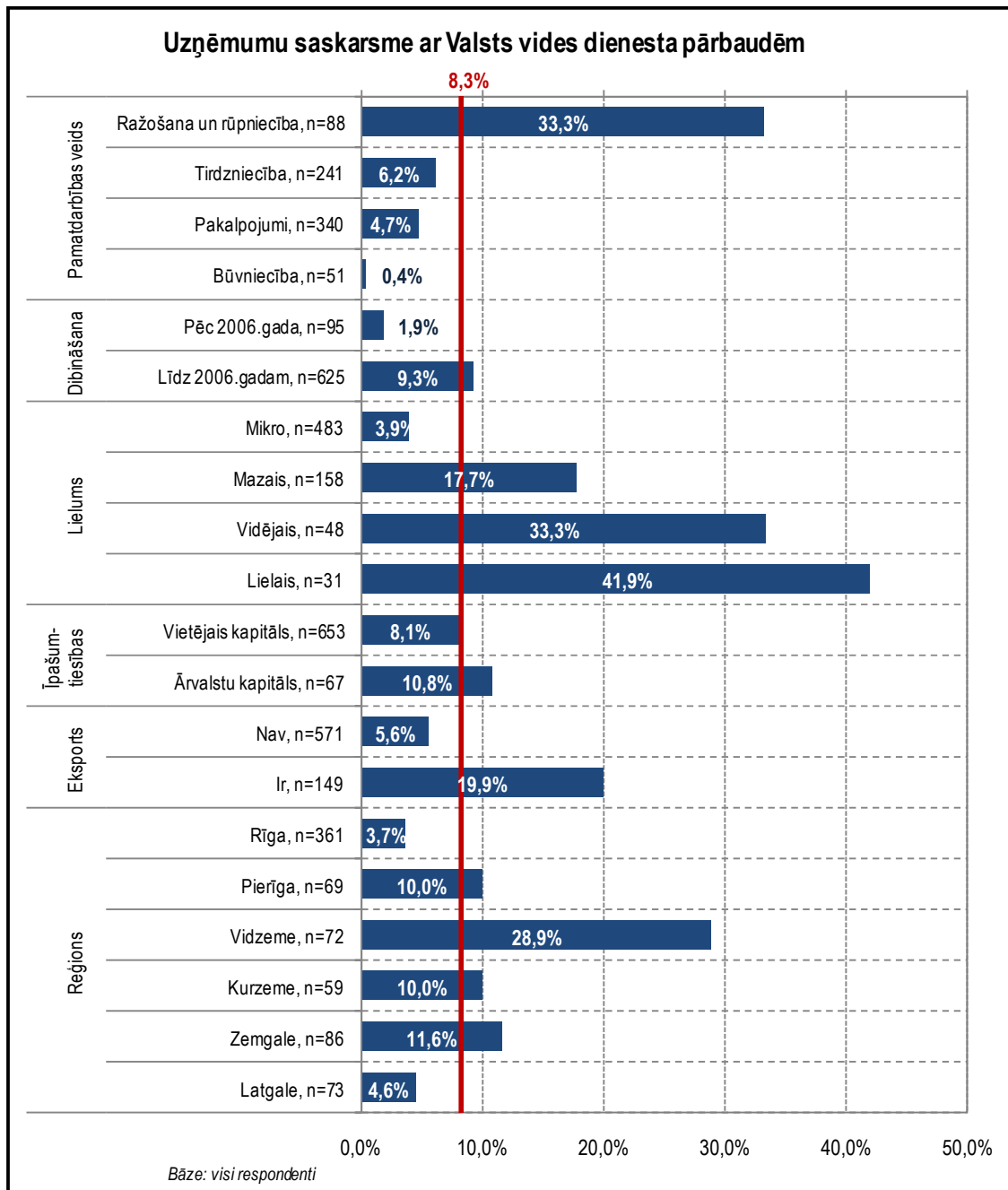
Pašvaldības policijas inspektori retāk pārbaudēs devušies pie respondentiem, kuru uzņēmumi atrodas Latgales (2,7%) un Vidzemes (5,5%) reģionos un kuri savu uzņēmumu dibinājuši pēc 2006.gada (6,0%).

Valsts vides dienests

Lai gan kopumā Valsts vides dienests (VVD) pārbaudījis tikai 8,3% aptaujāto uzņēmēju, ievērojami biežāk inspekcijas veiktas lielajos un vidējos uzņēmumos (attiecīgi 41,9% un 33,3% uzņēmumu, kas ietilpst konkrētajās kategorijās). Ar VVD pārbaudēm saskārusies arī trešdaļa ražošanas un rūpniecības sfērā strādājošo respondentu un tikai nedaudz mazāk – 28,9% - Vidzemē darbojošos uzņēmumu. Biežāk pārbaudīti tikuši arī eksportējošie uzņēmumi (19,9%).

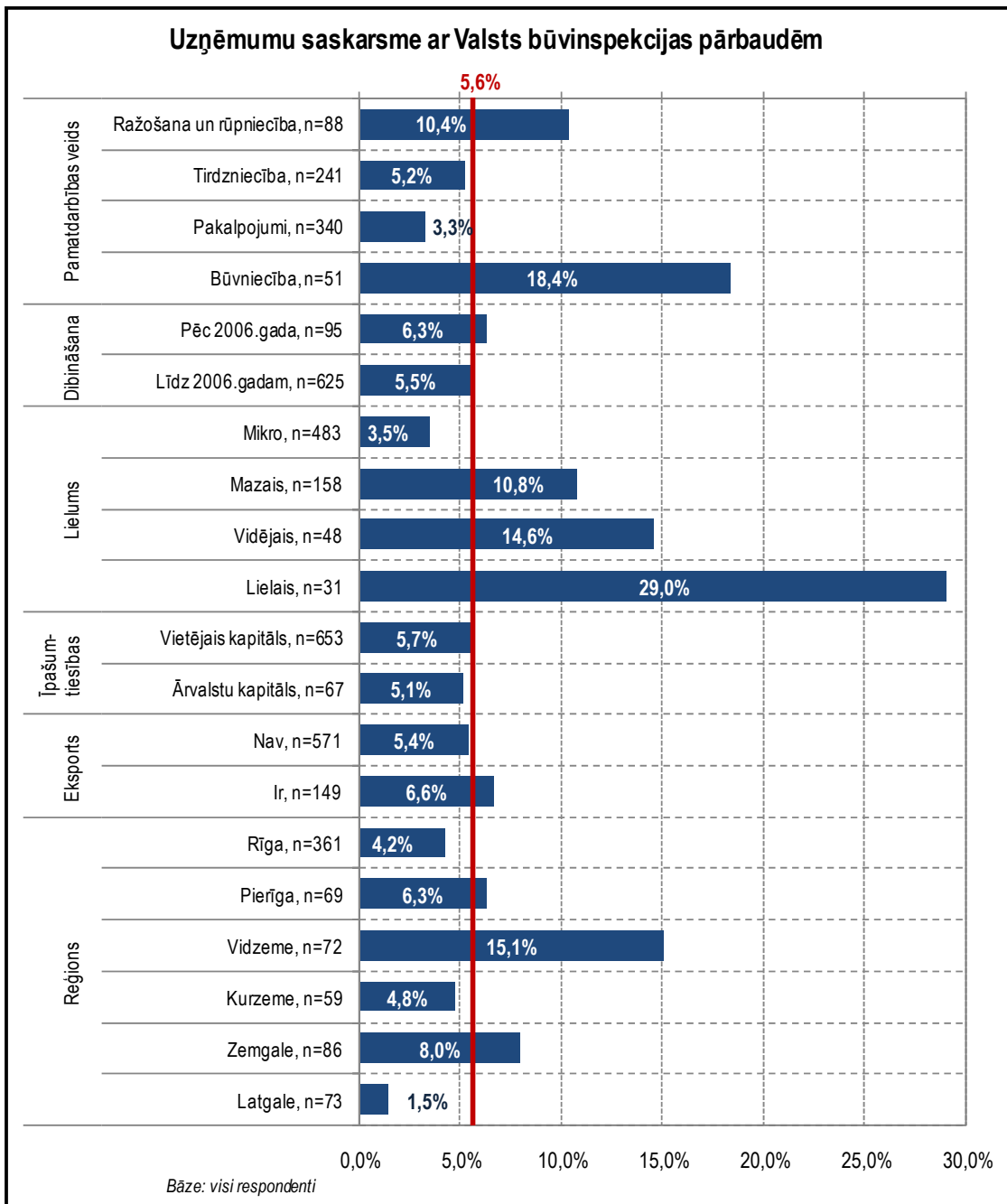
Pretēja situācija VVD apmeklējumu ziņā ir vērojama uzņēmumos, kuru pamatdarbības veids ir būvniecība (tikai 0,4% respondentu atzina, ka pēdējā gada laikā saskārušies ar VVD pārbaudēm) vai pakalpojumu sniegšana (4,7% uzņēmumu). Retāk kā vidēji pārbaudīti arī jaundibinātie uzņēmumi (1,9%), uzņēmēji, kuri nodarbina līdz 9 darbiniekiem (3,9%), kā arī Rīgā un Latgalē darbojošies uzņēmēji (attiecīgi 3,7% un 4,6%).

Valsts būvinspekcija

Uzņēmēju īpatsvars, ko pēdējo 12 mēnešu laikā pārbaudījusi Valsts būvinspekcija, ir tieši atkarīgs un uzņēmuma lieluma – izteikti biežāk kā vidēji tikuši pārbaudīti lieli uzņēmumi (29%), nedaudz mazāk vidējie un mazie uzņēmumi (attiecīgi 14,6% un 10,8%), bet vienīgā uzņēmēju grupa, kurus Valsts būvinspekcija ir pārbaudījusi retāk kā vidēji, ir mikro uzņēmumu vadītāji (tikai 3,5% snieguši apstiprinošu atbildi). Daudz biežāk ar pārbaudēm saskārušies arī uzņēmumi, kuru galvenais darbības veids ir būvniecība (18,4%, vidējais rādītājs – 5,6%) un kuri savu darbību veic Vidzemē (15,1%).

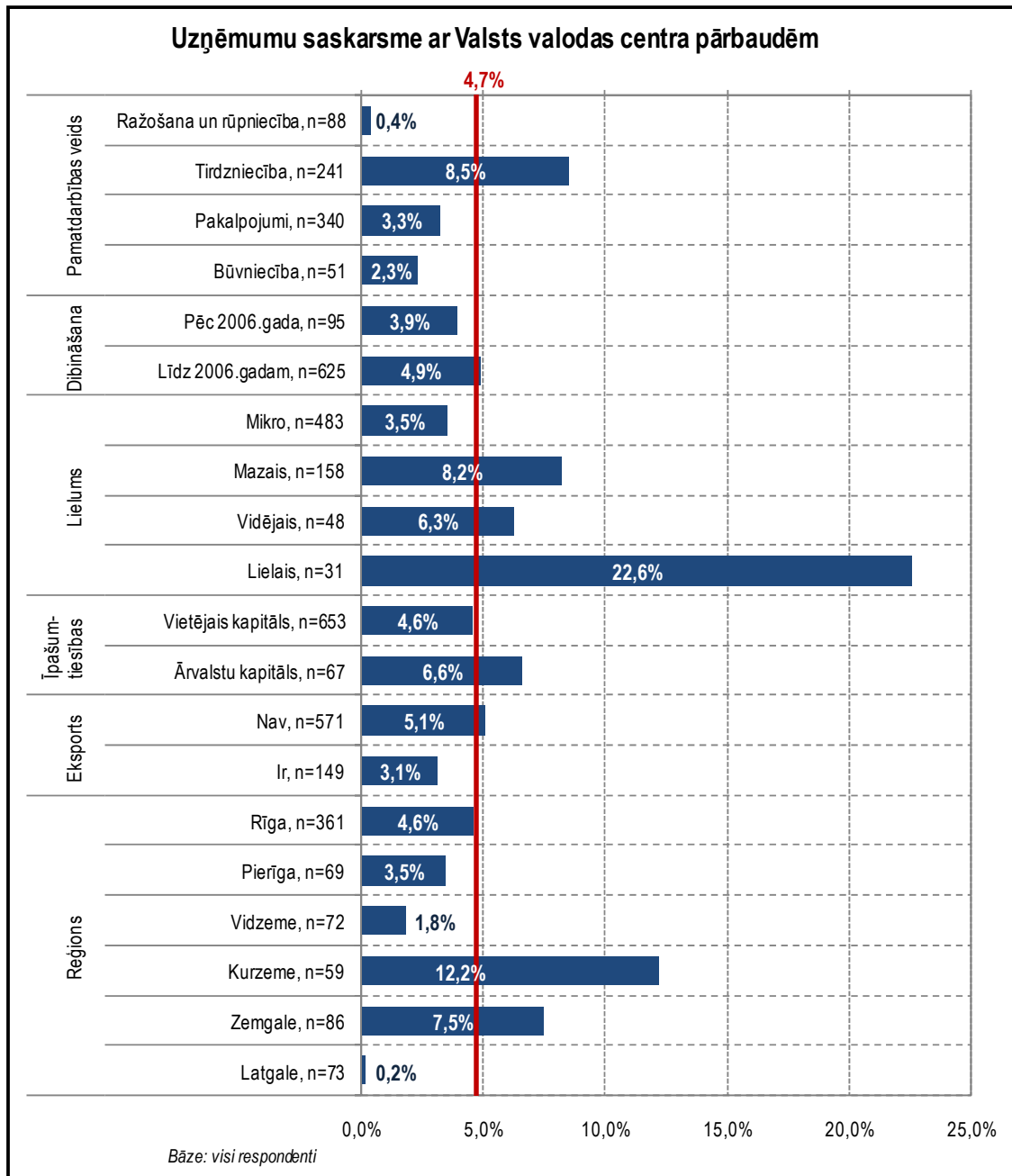
Valsts būvinspekcija retāk apmeklējusi pakalpojumu nozarē strādājošos uzņēmējus (3,3%), tomēr vismazāk ar šīs institūcijas pārbaudēm saskārušies Latgales reģionā darbojošies uzņēmumi (tikai 1,5% pārbaudītu vienību, kas ir par 4,2 procentpunktiem mazāk kā vidēji).

Valsts valodas centrs

Izteikti biežāk kā vidēji lieli uzņēmumi tikuši pārbaudīti arī Valsts valodas centra (VVC) uzdevumā (22,6% attiecībā pret vidējo vērtību, kas ir 4,7%). Tāpat VVC biežāk apmeklējis Kurzemes reģiona uzņēmumus (12,2% šajā kategorijā ietilpstošo uzņēmēju snieguši apstiprinošu atbildi) un uzņēmumus, kuru pamatdarbības vieds ir tirdzniecība (8,5%).

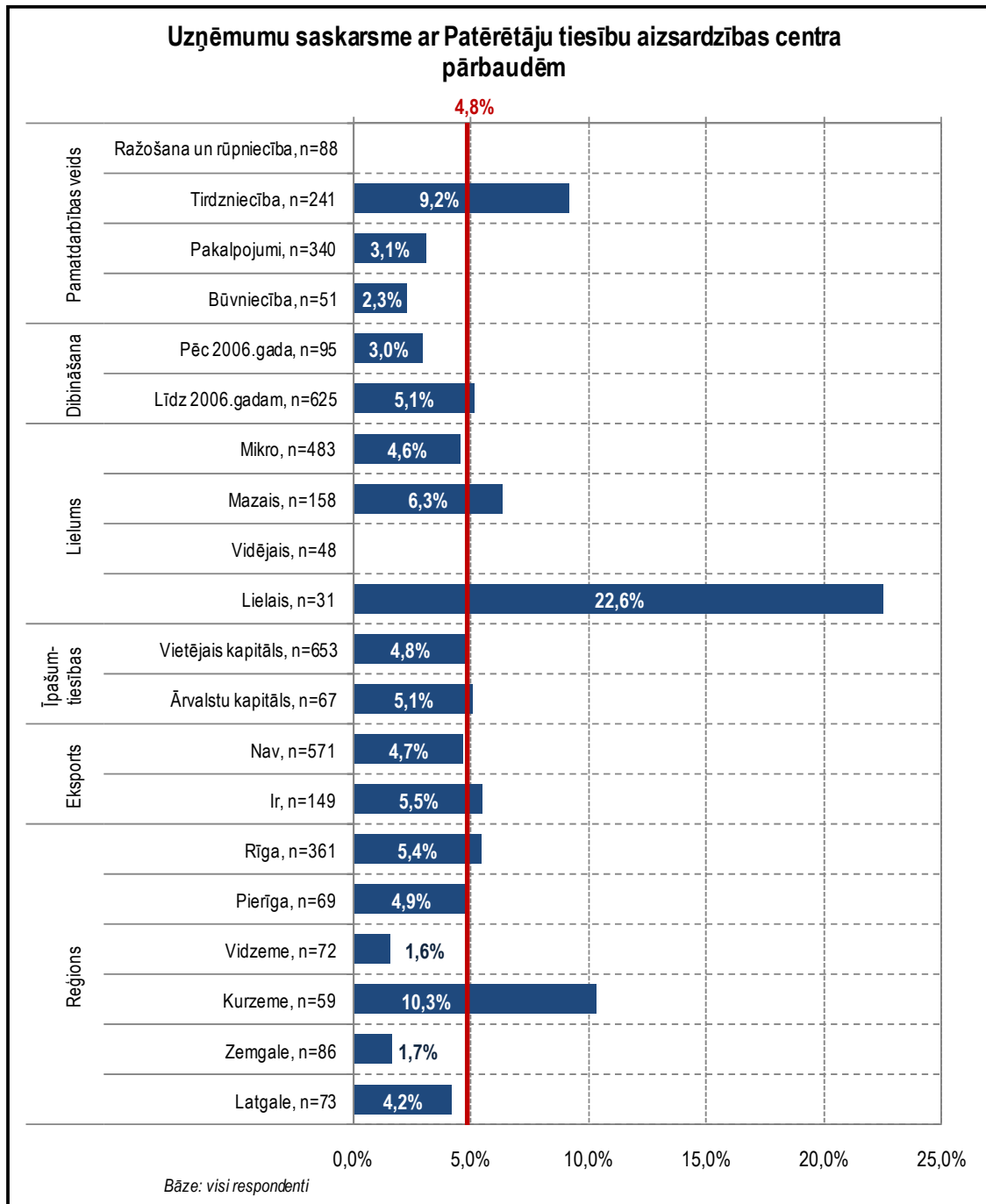
Ar VVC pārbaudēm saskāries tikai retais ražošanas un rūpniecības nozarē (0,4%) un Latgales reģionā strādājošais uzņēmējs (0,2%). Caurmērā retāk kā vidēji pārbaudīti arī pakalpojumu (3,3%) un būvniecības (2,3%) nozarēs strādājošie uzņēmumi, kā arī respondenti, kuru uzņēmumi atrodas Vidzemē (1,8%).

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

Uzņēmēju aptaujas rezultāti liecina, ka Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC) pēdējā gada laikā kopumā inspicējis tikai 4,8% respondentu uzņēmumu. Salīdzinoši vairāk pārbaudīti ir lieli uzņēmumi (22,6%, kas ir par 17,7 procentpunktiem vairāk kā vidēji), kā arī uzņēmumi, kas darbojas tirdzniecības nozarē (9,2%) un atrodas Kurzemes statistiskajā reģionā (10,3%).

Mazāk pārbaudīti tikuši pakalpojumu un būvniecības sfērā strādājošie uzņēmumi (attiecīgi 3,1% un 2,3%), jaundibinātie uzņēmumi (3,0%), kā arī Vidzemē (1,6%) un Zemgalē (1,7%) darbību veicošie respondenti. Ne reizi pēdējā gada laikā ar PTAC inspekcijām nav saskārušies ražošanas un rūpniecības sektorā strādājošie uzņēmumi, kā arī respondenti, kuri nodarbina 50 – 249 darbiniekus.

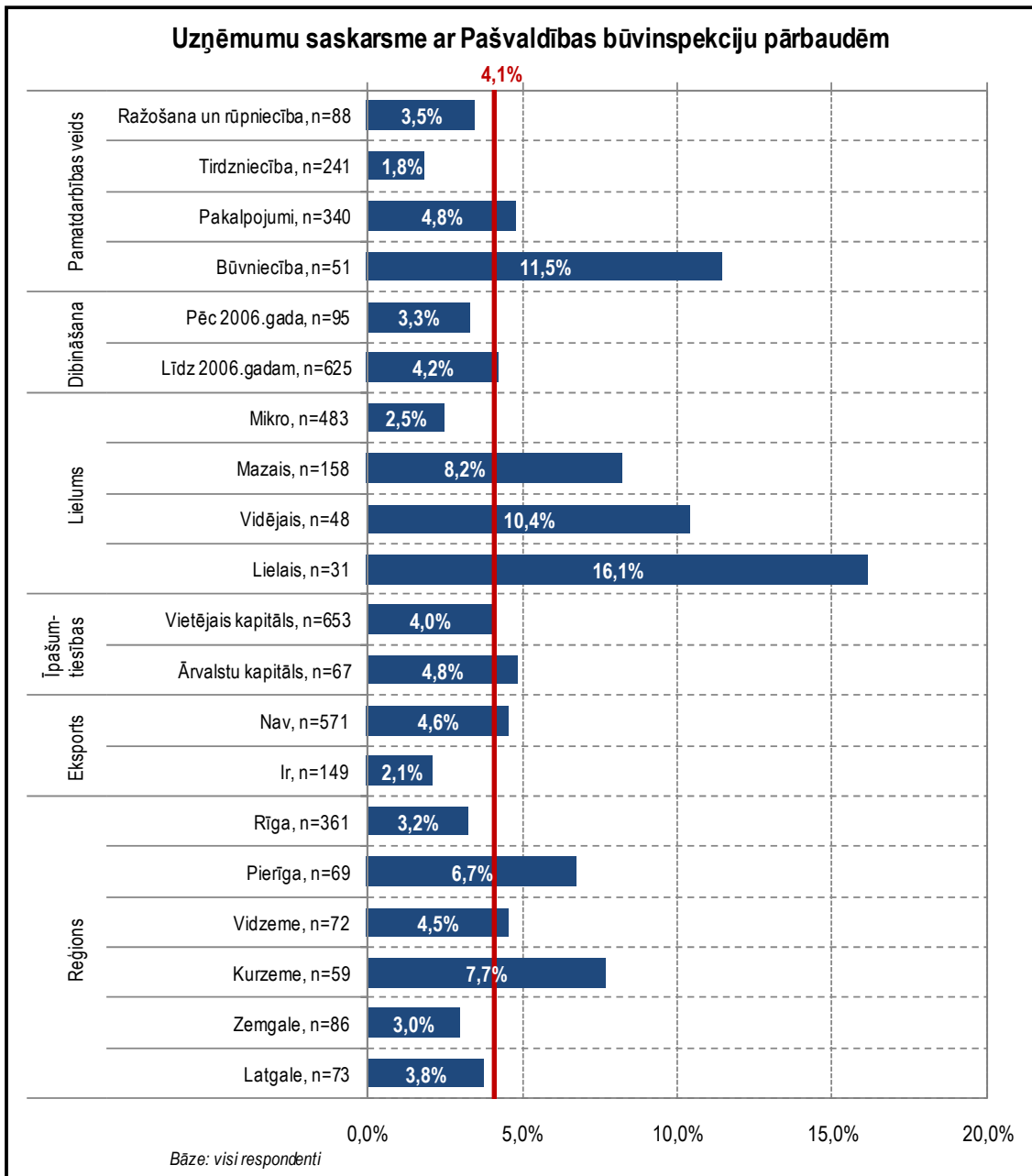

Pašvaldības būvinspekcija

Viens no zīmīgākajiem pašvaldības būvinspekcijas pārbaūžu izplatību noteicošajiem faktoriem ir uzņēmuma lielums – vairāk kā vidēji šī kontrolējošā institūcija apmeklējusi lielos (16,1% šīs kategorijas pārstāvju), vidējos (10,4%) un mazos (8,2%) uzņēmumus, bet izteikti retāk – mikro uzņēmumus (2,5% salīdzinot ar vidējo vērtību, kas ir 4,1%).

Salīdzinot pēc nozares, daudz biežāk kā vidēji ar pašvaldības būvinspekcijas inspekcijām ir saskārušies būvniecībā strādājošie uzņēmumi (11,5%, kas ir par 7,4 procentpunktiem vairāk kā vidēji), bet retāk – tirdzniecības (1,8%) un ražošanas un rūpniecības (3,5%) sfēru pārstāvji.

Pašvaldības būvinspekcija mazāk ir interesējusies arī par eksportējošiem uzņēmumiem (2,1% inspicētu vienību) un Rīgā un Zemgalē strādājošiem uzņēmumiem (attiecīgi 3,2% un 3,0%), bet vairāk – par uzņēmējiem, kas darbojas Pierīgā (6,7%) un Kurzemē (7,7%).

Inspekciju un kontrolējošo institūciju pārbažu biežums

Lielākoties kontrolējošās institūcijas inspicētos uzņēmumos apmeklējušas vienu reizi, izņēmums ir Pārtikas un veterinārais dienests (PVD), kas vairāk kā pusi (61,9%) respondentu apmeklējis divas un vairāk reizes, bet trešdaļā uzņēmumu – 36,6% - bijis vienu reizi. Likumsakarīgi, ka arī vidējais PVD apmeklējumu skaits ir vairāk kā par vienu apmeklējuma reizi augstāks nekā nākošajai visbiežāk pārbaudes veikušajai institūcijai – pašvaldības policijai (3,30 attiecībā pret 2,18 reizēm). PVD pārbažu skaits salīdzinājumā ar 2005. gadu ir palielinājies, pirms 2 gadiem vidējais apmeklējumu reizu skaits bija par 0,28 reizēm mazāks (3,08 reizes).

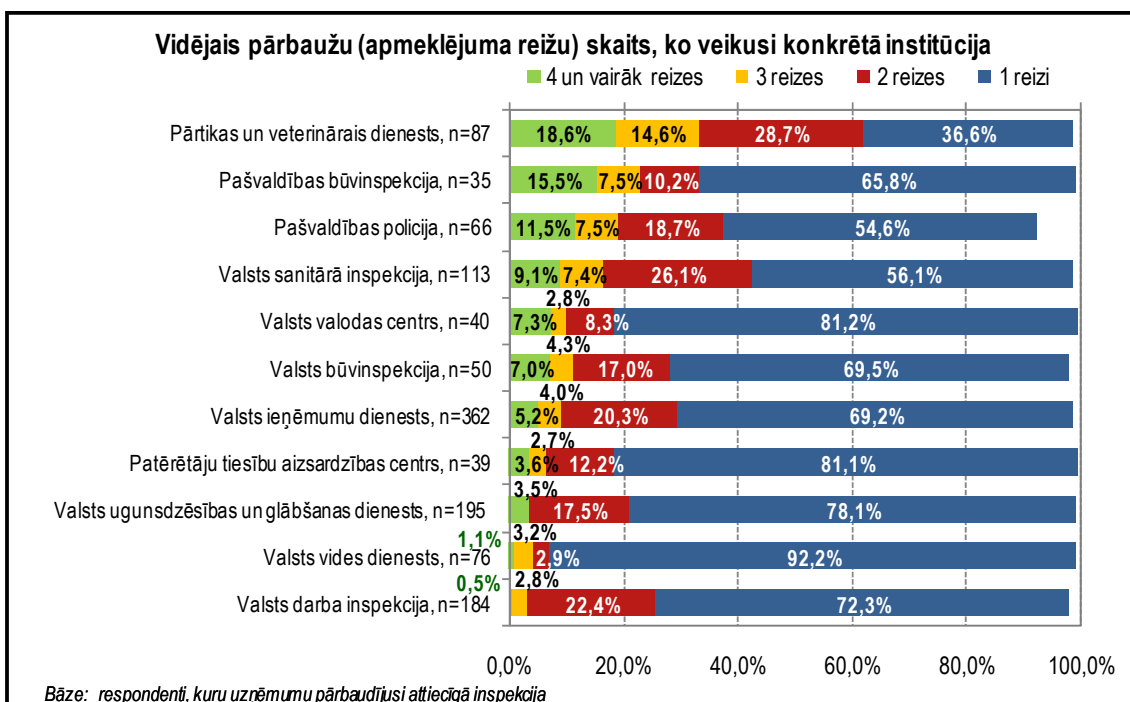
Nākošās trīs aktīvākās inspekcijas, kas aptaujātos uzņēmumos vidēji apmeklējušas divas vai vairāk reizes, ir:

- Pašvaldības policija (vidēji 2,18 apmeklējumi gadā);
- Valsts sanitārā inspekcija (2,10 apmeklējumi), ar kuras pārbaudēm uzņēmumi biežāk kā vidēji saskārušies tieši divas reizes (26,1%);
- Pašvaldības būvinspekcija (vidēji 2,08 pārbaudes), kas biežāk uzņēmumus apmeklējusi 4 un vairāk reizes (15,5%).

Nedaudz retāk uzņēmumus apmeklējušas tādas kontrolējošās institūcijas kā Valsts būvinspekcija (vidēji 1,71 reizi pēdējā gada laikā), Valsts ieņēmumu dienests (1,55 reizes) un Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (vidēji 1,48 reizes).

Vismazāk aktīvās apmeklējumu skaita ziņā bijušas tādas inspekcijas kā:

- Valsts valodas centrs, kas 2 un vairāk reizes uzņēmumus apmeklējis tikai 18,4% gadījumu (7,3% no tiem 4 un vairāk reizes), vidējam inspekciju reizu skaitam sasniedzot 1,37 punktus;
- Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (vidējais pārbažu skaits pēdējo 12 mēnešu laikā – 1,31);
- Valsts darba inspekcija, kas vidējā apmeklējumu skaita ziņā darbojusies līdzīgi VUGD (vidēji 1,31 pārbaude pēdējā gada laikā). VDI 3 un vairāk reizes uzņēmumus apmeklējusi tikai 3,3% gadījumu;
- Retāk kā citas institūcijas pārbaudes veicis Valsts vides dienests (tikai 7,1% uzņēmumi tikuši pārbaudīti 2 un vairāk reizes), vidējai vērtībai tikai nedaudz pārsniedzot vienu apmeklējumu gadā (1,12).

Pēdējo sešu gadu laikā ir samazinājies inspekciju skaits katrai no visos gados analizētajām kontrolējamajām institūcijām – pašvaldības policijai, Valsts sanitārajai inspekcijai (VSI), Valsts ieņēmumu dienestam (VID), Valsts valodas centram (VVC), Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestam (VUGD), Valsts darba inspekcijai (VDI), Valsts vides dienestam (VVD).

Salīdzinot ar 2001. gadu, vairāk kā divas reizes retāk pārbaudes pēdējā gada laikā veikusi Valsts sanitārā inspekcija (vidējais pārbaudu skaits 2001. gadā bija 4,25; 2003. gadā – 2,64; 2005. gadā – 2,11, bet 2007. gadā – tikai 2,10 reizes).

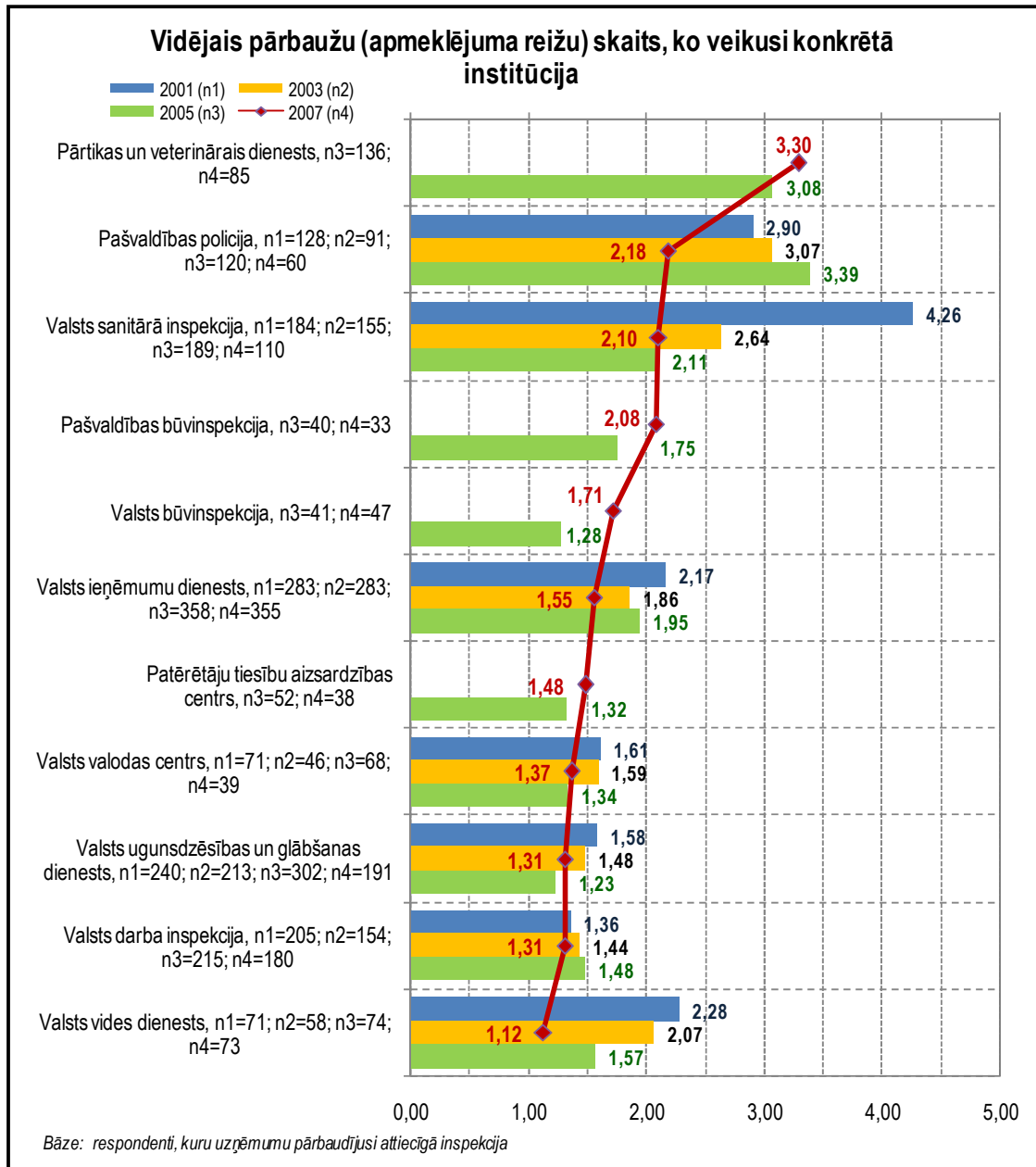
Kopumā vienmērīga tendence samazināt inspekciju skaitu (uzņēmumos, kuros tās tiek veiktas) ir arī:

- Valsts vides dienestam - pēdējo sešu gadu laikā šīs institūcijas veikto pārbaudu skaits samazinājies par vidēji 1,15 reizēm (no 2,28 reizēm 2001. gadā līdz 1,12 reizēm 2007. gadā);
- Valsts valodas centram, kas 2001. gadā veica vidēji 1,61, 2003. gadā – 1,59, 2005. gadā – 1,34, savukārt 2007. gadā – 1,37 pārbaudes (kas ir nedaudz vairāk kā 2005. gadā);
- Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestam, kas inspektoru pārbaudes samazinājis no vidēji 1,58 reizēm 2001. gadā līdz 1,23 (2005. gads) un 1,31 (2007. gads) pēdējos gados.

Lai gan pašvaldības policijas un Valsts darba inspekcijas apmeklējumu skaitam 2001.-2005. gadā bija tendence pieaugt (par attiecīgi 0,49 un 0,12 pārbaudēm 4 gadu laikā), šo institūciju vidējais apmeklējumu skaits ir sarucis 2007. gadā, kad pašvaldības policija organizējusi par 1,21, bet VDI – par 0,17 apmeklējumiem mazāk (salīdzinājumā ar 2005. gadu).

Pēc 2001.-2007. gadā veikto pētījumu rezultātiem samērā mainīgs ir bijis Valsts ieņēmumu dienesta apmeklējumu skaits – 2001. gadā VID inspekciju skaita ziņā bijis visaktīvākais (gada laikā veiktas vidēji 2,17 pārbaudes konkrētos uzņēmumos), 2003. gadā VID inspektori pārbaudēs uz vienu uzņēmumu devušies vidēji 1,86 reizes, 2005. gadā – 1,95 reizes, bet 2007. gadā – tikai 1,55 reizes.

Pēdējo divu gadu laikā ir pieaudzis Pārtikas un veterinārā dienesta (par 0,22), pašvaldības būvinspekcijas (par 0,32), Valsts būvinspekcijas (par 0,44) un Patērētāju tiesību aizsardzības centra (par 0,16) inspekciju vidējais skaits.

Soda naudu maksāšanas izplatība

Vidēji inspekcijas pēc to pārbaudēm soda naudas piespriedušas 19,4% inspicēto vienību²⁴. Visbiežāk soda naudu pēc pārbaudēm aptaujātie uzņēmēji maksājuši Valsts ieņēmumu dienestam (31,0% inspicēto uzņēmumu).

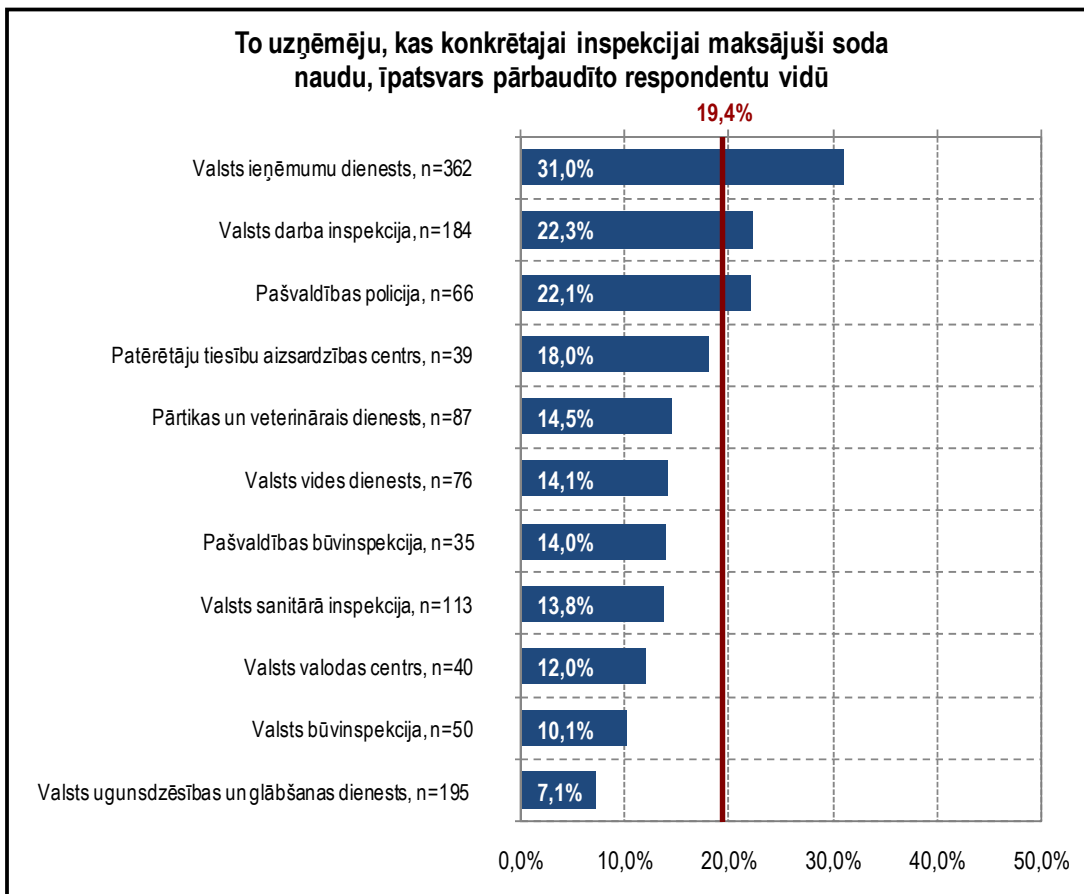
Kontrolējošo institūciju inspekciju saistībā samērā bieži uzņēmēji soda naudu maksājuši arī Valsts darba inspekcijai un pašvaldības policijai (attiecīgi 22,3% un 22,1% gadījumu), turklāt abas institūcijas soda naudu iekasējušas par attiecīgi 2,9 un 2,7 procentpunktiem biežāk kā vidēji.

Retāk soda naudas pēc inspekcijām iekasējušas tādas iestādes kā:

- Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (18,0% no pārbaudītajiem uzņēmumiem);
- Pārtikas un veterinārais dienests (14,5% gadījumu);
- Valsts vides dienests (14,5% gadījumu);
- Pašvaldības būvinspekcija (14,0% gadījumu);
- Valsts sanitārā inspekcija (13,8% gadījumu);

Visretāk uzņēmēji maksājuši sodus saistībā ar pārbaudēm, ko veicis / -kusi:

- Valsts valodas centrs (12,0%);
- Valsts būvinspekcija (10,1%);
- Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (7,1%).

²⁴ Vidējās vērtības tiek aprēķinātas, summējot visu inspekciju pārbaudīto uzņēmumu skaitu un soda naudas maksāšanas izplatības reizinājumu $\left(\frac{\sum_{i=1}^{11} prop(j\ddot{a})_i \cdot N(j\ddot{a})_i}{\sum_{i=1}^{11} N(j\ddot{a})_i}\right)$. Interpretācija: vidējā soda naudas maksājumu izplatība (to uzņēmumu attiecība, kam piespriesta soda nauda, pret visiem apmeklētajiem uzņēmumiem) neatkarīgi no inspicējošās institūcijas tipa un uzdevuma

Salīdzinot no 2001. – 2007. gadam veikto uzņēmēju aptauju datus, lielākā daļa kontrolējošo institūciju šogad sodījusi lielāku daļu inspicēto uzņēmumu nekā iepriekš. Izteikti biežāk oficiālos soda maksājumus iekasējusi Valsts darba inspekcija, kas visretāk sodus piespriedusi 2003. gadā (tikai 2,1% gadījumu), bet visbiežāk – 2007. gadā (22,3%, kas ir par 14,5 procentpunktiem biežāk kā 2005. gadā un par 15,4 procentpunktiem biežāk kā 2001. gadā).

Institūcijas, kuru soda naudu piešķiršanas intensitāte dažādos periodos ir mainīga ir:

Inspekcija	Soda naudu maksāšanas izplatība
<u>Valsts ienēmu dienests (VID)</u>	Visbiežāk VID inspekciju saistībā aptaujātie uzņēmēji soda naudas maksājuši 2003. gadā (31,6% gadījumu). Tikai neredzētā sodu naudas piešķirtas 2007. gadā (31,0%) un 2001. gadā (30,3%), bet relatīvi neliela daļa uzņēmumu tikuši sodīti 2005. gadā (23,2%).
<u>Valsts vides dienests (VVD)</u>	Pēc uzņēmēju aptaujas rezultātiem, visaugstākā VVD piešķirto soda maksājumu izplatība bijusi šogad – 14,1% respondentu atzīst, ka pēc VVD pārbaudēm tiem bijis jāmaksā sods (kas ir par 4,3 procentpunktiem vairāk kā 2001. gadā, par 0,3 procentpunktiem vairāk kā 2003. gadā un par 8,5 procentpunktiem vairāk kā 2005. gadā).
<u>Valsts sanitārā inspekcija (VSI)</u>	Iepriekšējo pētījumu rezultāti liecina, ka visretāk VSI soda maksājumus piespriedusi 2001. un 2003. gadā (attiecīgi 9,0% un 9,7%), bet visbiežāk – 2003. gadā (14,2%) un 2007. gadā (13,8%).
<u>Valsts valodas centrs (VVC)</u>	Salīdzinoši visaugstākā VVC sodu izplatība bijusi tieši pēdējā gada laikā (12,0%), kas ir par 4,0; 0,5 un 4,5 procentpunktiem augstāka kā attiecīgi 2001., 2003., un 2005. gadā.

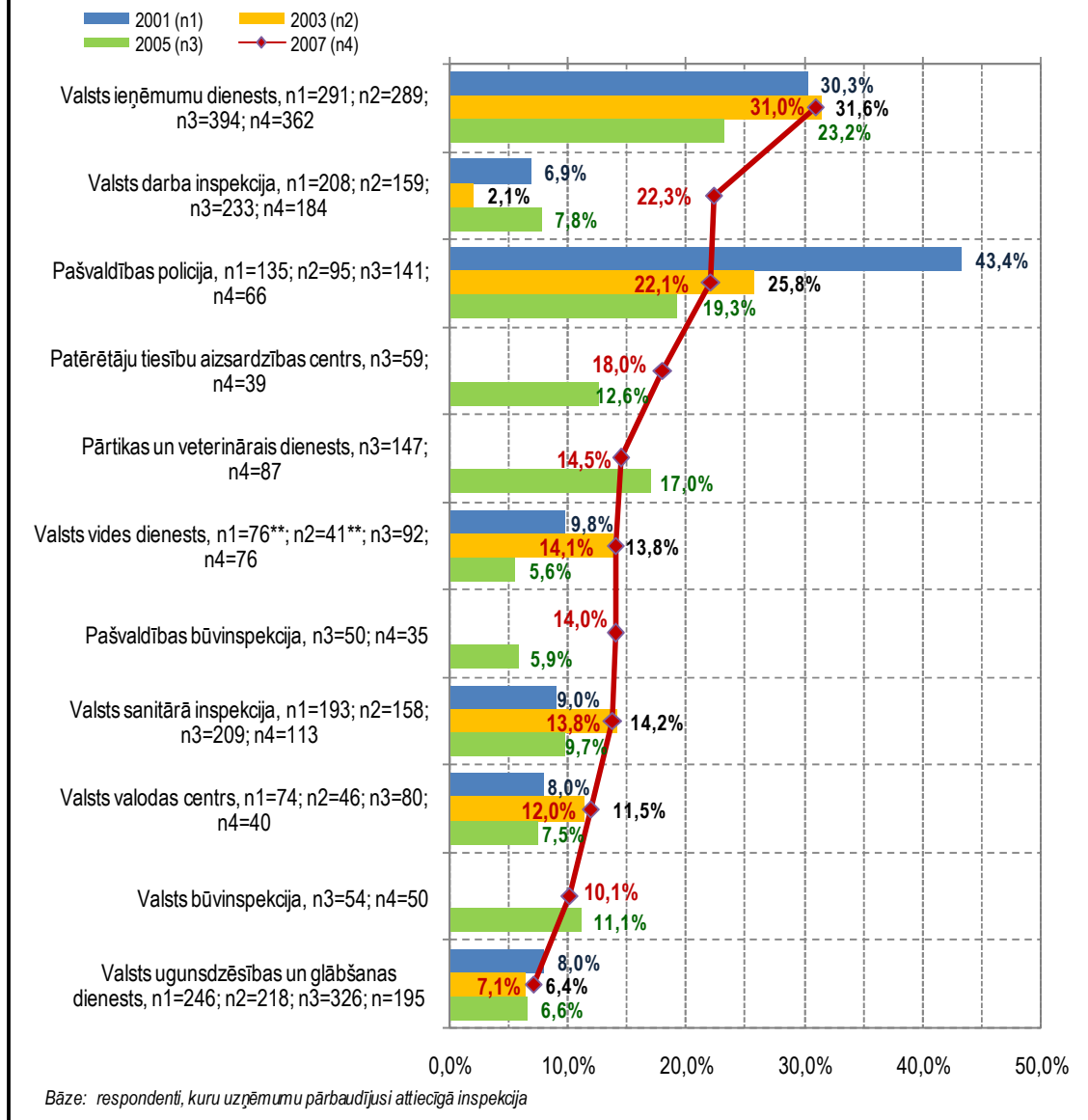
Pretēji 2001.-2005. gados novērotajai tendencei, pēdējā gada laikā soda naudu izplatību ir palielinājušas tādas inspekcijas kā:

Inspekcija	Soda naudu maksāšanas izplatība
<u>Pašvaldības policija</u>	Salīdzinoši ar 2005. gadu pašvaldības policijas piespriedo soda maksājumu izplatība ir palielinājusies par 2,8 procentpunktiem, tomēr vēl biežāk šī inspekcija apmeklētos uzņēmumus sodījusi 2001. gadā (43,4%) un 2003. gadā (25,8%).
<u>Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests</u>	Pēdējo 6 gadu laikā salīdzinoši neredzētā ir mainījies to uzņēmēju īpatsvars, kuri ir maksājuši soda naudu VUGD - 2007. gadā sodīti tikuši 7,1% uzņēmēju, kas ir par 0,9 procentpunktiem mazāk kā 2001. gadā, bet par 0,7 un 0,5 procentpunktiem vairāk kā attiecīgi 2003. un 2005. gadā.

Pēdējo divu gadu laikā ir pieaugusi arī pēc Patērētāju tiesību aizsardzības centra (par 5,4 procentpunktiem) un pašvaldības būvinspekcijas (par 8,1 procentpunktiem) pārbaudēm piespriedo soda naudu izplatība. Savukārt retāk kā 2005. gadā oficiālos soda maksājumus piesprieduši tikai Pārtikas un veterinārais dienests (-2,5 procentpunkti) un Valsts būvinspekcija (-1,0 procentpunkti)²⁵.

²⁵ Par PTAC, pašvaldības būvinspekciju, PVD un Valsts būvinspekcijas pārbaudēm dati ir pieejami tikai, sākot ar 2005. gadu

To uzņēmēju, kas konkrētajai inspekcijai maksājuši soda naudu, īpatsvars pārbaudīto respondentu vidū

Korupcijas izplatība saistībā ar inspekciju pārbaudēm

Vienīgā kontrolējošā institūcija, kam inspekciju saistībā nav doti kukuļi vai dāvanas ir Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, pārējām institūcijām kukuļi ir tikuši maksāti.

Vidēji kukuļus vai dāvanas inspekciju laikā devuši 3,4% uzņēmēju.

Visbiežāk dāvanas vai kukuļi doti Valsts būvinspekcijas (9,7% šīs institūcijas apmeklēto respondentu), kā arī pašvaldības būvinspekcijas (9,1%) pārbaudīto saistībā. Tikai nedaudz mazāks ir to uzņēmēju īpatsvars (7,9%), kas kukuļus vai dāvanas devuši Valsts valodas centra apmeklējumu laikā.

Augsta korupcijas izplatība ir bijusi arī sekojošu inspekciju apmeklējumu laikā:

- Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta (5,5%);
- Pašvaldības policijas (5,2%);
- Valsts sanitārās inspekcijas, kam dāvanas vai kukuļus devuši 5,1% pārbaudīto uzņēmumu.

Retāk kukuļus devuši uzņēmēji, kurus pārbaudījušas tādās institūcijas kā:

- Valsts darba inspekcija (2,8% gadījumu);
- Pārtikas un veterinārais dienests (2,2% apmeklēto uzņēmumu);
- Valsts vides dienests, kura inspektoriem kukuļus devuši 1,9% ar šīs institūcijas pārbaudēm saskārušos respondentu;
- Valsts ieņēmumu dienests, kam kukuļi doti visretāk – 1,0% gadījumu.

Salīdzinot ar 2005. gadu korupcijas izplatība ir palielinājusies lielākajā daļā uzņēmumu pārbaudes veicošo institūciju inspekcijās. Vienīgās kontrolējošās institūcijas, kuru pārbaudīto laikā ir samazinājies kukuļu devēju skaits, ir Valsts ieņēmumu dienests (-0,1 procentpunkts attiecībā pret 2005. gadu, savukārt 0,3 un 0,4 procentpunktu pieaugums attiecībā pret 2001. un 2003. gadu) un Patērētāju tiesību aizsardzības centrs²⁶ (2007. gada uzņēmēju aptaujas rezultāti liecina, ka neoficiālos maksājumus nav veicis neviens uzņēmums, kamēr 2005. gadā kukuļus maksājuši 1,5% apmeklēto uzņēmēju).

Salīdzinot nedaudz ir pieaudzis uzņēmumu īpatsvars, kas dāvanas vai kukuļus devuši Pārtikas un veterinārā dienesta inspekciju laikā (par 0,5 procentpunktiem pēdējo divu gadu laikā). Savukārt Valsts un pašvaldības būvinspekciju apmeklējumu saistībā kukuļus devušo uzņēmumu skaits ir pieaudzis krietni straujāk – par attiecīgi 3,9 un 3,1 procentpunktu (salīdzinot ar 2005. gada uzņēmēju aptaujas rezultātiem).

Vienmērīga korupcijas izplatības pieauguma tendence pēdējo 6 gadu laikā vērojama:

- Valsts valodas centra inspekciju saistībā - kukuļus vai dāvanas devušo uzņēmēju īpatsvars pieaudzis par 5,4 procentpunktiem (no 2,5% 2001. gadā līdz 7,9% 2007. gadā);
- Valsts sanitārās inspekcijas apmeklēto uzņēmēju vidū, kur neoficiālo maksājumu veicēju īpatsvars inspicēto uzņēmumu vidū pieaudzis no 0,9% 2001. gadā līdz 5,1% pēc 2007. gada pētījuma rezultātiem.

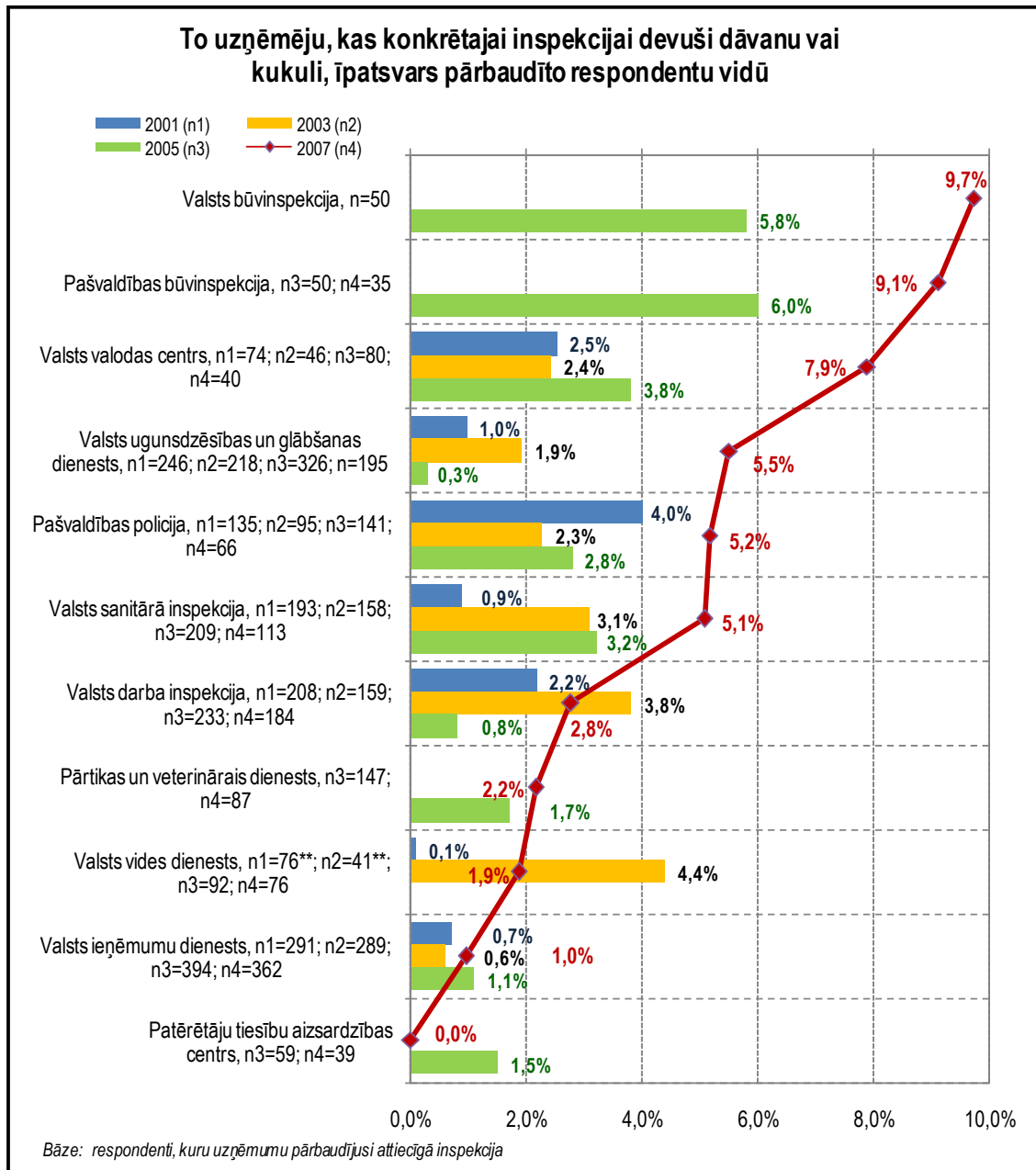
Vislielākais korupcijas izplatības pieaugums pēdējo divu gadu laikā ir vērojams Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta inspekciju saistībā, kur uzņēmēju daudzums, kuri ir devuši kukuļus pieaudzis par 5,2 procentpunktiem (no 0,3% kukuļdošanā iesaistītajiem uzņēmējiem 2005. gadā līdz 5,5% - 2007. gadā).

Uzņēmumu, kas inspekcijām devuši kukuļus un dāvanas, skaits pēdējo gadu laikā ir pieaudzis arī:

- Valsts darba inspekcijai (no 0,8% 2005. gadā līdz 2,8% - 2007. gadā; augstāka korupcijas izplatība saistībā ar šīs institūcijas pārbaudēm ir bijusi tikai 2003. gadā: 3,8% inspicēto uzņēmumu);

²⁶ Par PTAC, pašvaldības būvinspekciju, PVD un Valsts būvinspekcijas pārbaudēm dati ir pieejami tikai, sākot ar 2005. gadu

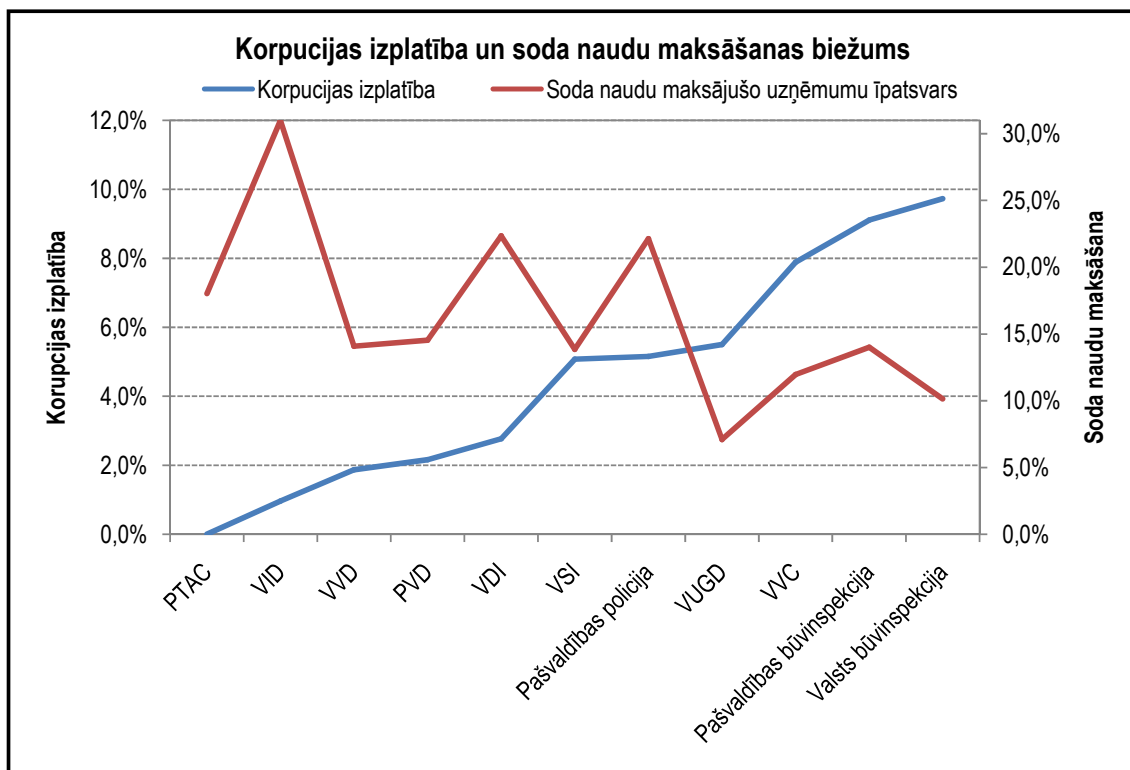
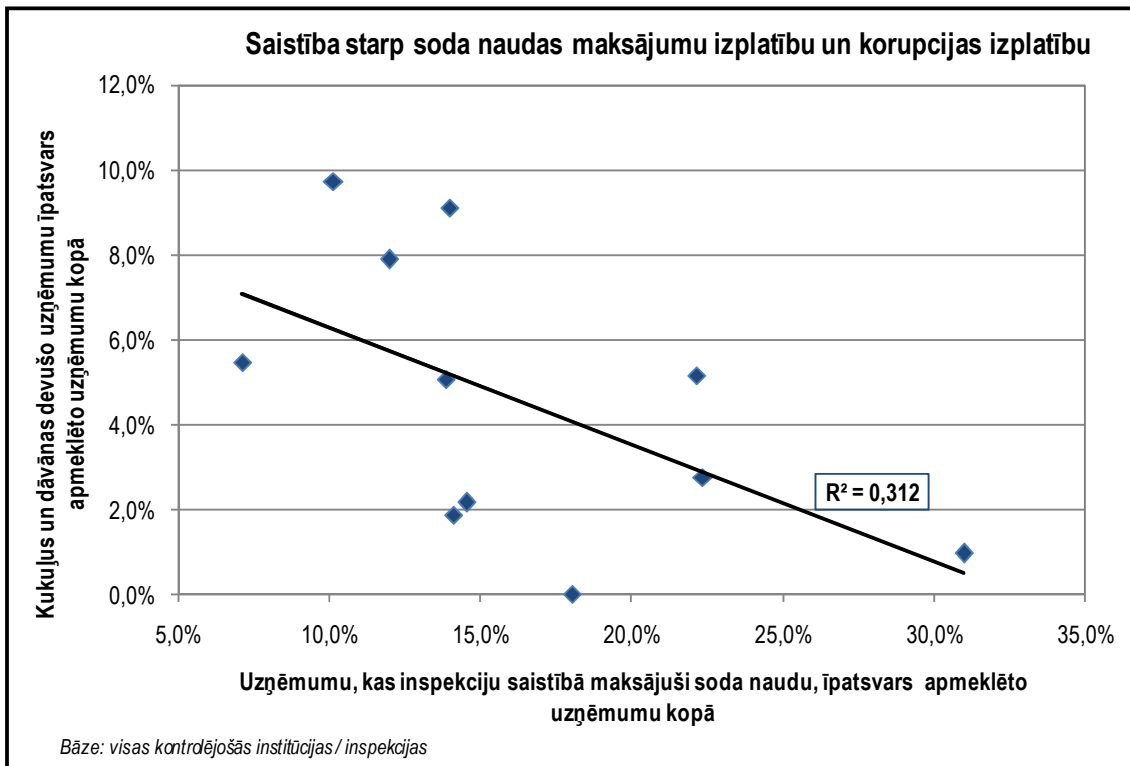
- Pašvaldības policijai, kam dāvanas un kukuļus pēdējā gada laikā devuši par 2,4 procentpunktiem vairāk uzņēmēju kā 2005. gadā.

Tas, vai uzņēmēji inspekciju saistībā ir devuši dāvanas vai kukuļus, ir apgriezti proporcionāls soda naudas maksājumu izplatībai (sodīto uzņēmumu īpatsvaram pārbaudīto uzņēmumu kopā). Pamatojoties uz determinācijas koeficienta (R^2)²⁷ vērtību, gandrīz trešdaļa (31,2%) no kopējās variācijas korupcijas izplatībā ir attiecināma uz izmaiņām sodīto uzņēmumu īpatsvarā. Ar 90% statistisko ticamību var apgalvot, ka starp

²⁷ Determinācijas koeficients R^2 rāda, kādu daļu no kopējās regresenta izkliedes izskaidro regresors. Ja sakarība starp pazīmēm ir lineārā, tad determinācijas koeficients R^2 sakrīt ar korelācijas koeficienta kvadrātu: $R^2=r^2$. Jo lielāks determinācijas koeficients, jo tuvāk pāru regresijas vienādojums apraksta novērojumu izkliedi.

augstākminētajiem lielumiem pastāv negatīva korelācija ($r=-0,547$)²⁸ – palielinoties korupcijas izplatībai, samazinās soda naudu maksājošo uzņēmēju īpatsvars, kas nozīmē to, ka kukuļi vai dāvanas tiek doti, lai izvairītos no soda naudas maksāšanas.

²⁸ Pearson parametriskā korelācija, ticamība pārsniedz 90%

Inspicējošo institūciju darba kvalitātes novērtējums un tā dinamika

Kopumā uzņēmēji inspicējošo institūciju darba kvalitāti novērtējuši pozitīvi – vidējais vērtējums 6 punktu skalā²⁹ visām no kontrolējošajām institūcijām pārsniedz 4,11 punktus.

Visaugstāk (vairāk kā 90% respondenti snieguši pozitīvu vērtējumu) apmeklējumu laikā sniegtie pakalpojumi novērtēti tādām institūcijām kā:

- Pārtikas un veterinārajam dienestam, kura pakalpojumu kvalitāti par pietiekamu³⁰ atzinuši 92,2% aptaujāto uzņēmēju, vidējam vērtējumam sasniedzot 4,70 punktus;
- Ugunsdzēsības un glābšanas dienestam – 93,9% respondentu snieguši pozitīvu novērtējumu, kamēr izteikti negatīvi („slikti” vai „ļoti slikti”) šīs kontrolējošās institūcijas darbību vērtē 2,7% respondentu (vidējā vērtība ir tikai nedaudz zemāka kā PVD – 4,69 punkti).

Augstāk attiecīgo inspekciju darbību vērtē arī tie respondenti, kas saskārušies sekojošu institūciju pārbaudēm:

- Patērētāju tiesību aizsardzības centra (vidējais vērtējums - 4,51 punkti), kura sniegto pakalpojumu kvalitāti uzņēmēji visbiežāk novērtējuši kā labu (70,4% gadījumu), tomēr visretāk – kā ļoti labu (tikai 0,4%).
- Valsts darba inspekcijas – 61,6% aptaujāto uzņēmēju inspekcijas darbību novērtējuši kā labu vai ļoti labu, bet salīdzinoši maz – 6,2% kā izteikti negatīvu. Vidējā vērtība sasniedz 4,49 punktus;
- Valsts sanitārās inspekcijas, kuras pakalpojumus par pietiekamiem atzīst 83,9% uzņēmēju, bet par sliktiem vai ļoti sliktiem – tikai 4,4%. Arī vidējā vērtība ir augstāka nekā caurmērā – 4,47 punkti.

Par mazāk apmierinošu (vidējā vērtība ir zemāka kā caurmērā) uzņēmēji uzskata VVD, VID un VVC darbību:

Inspekcija	Darba kvalitātes novērtējums
<u>Valsts vides dienests</u>	Lai gan VVD pakalpojumu kvalitāte relatīvi bieži tiek vērtēta kā pietiekama (86,3%), samērā neliela daļa uzņēmēju to ir novērtējusi kā izteikti pozitīvu („labi”, „ļoti labi”) (58,5%), bet liela daļa – kā nepietiekamu (12,2%). Vidēji VVD darbība tikusi novērtēta ar 4,41 punktiem, kas ir par 0,05 punktiem mazāk kā caurmērā.
<u>Valsts ieņēmumu dienests</u>	Relatīvi liela daļa uzņēmēju (17,3%) VID pakalpojumu kvalitāti ir novērtējusi kā nepietiekamu ³¹ , tomēr 81,6% respondentu to uzskata par drīzāk labu, labu vai ļoti labu, vidējai vērtībai sasniedzot 4,38 punktus.
<u>Valsts valodas centrs</u>	Pozitīvu vērtējumu par VVC darbu snieguši 70,4% respondentu, kamēr negatīvi to vērtē nedaudz mazāk kā piektā daļa (19,8%) uzņēmēju. Vidēji VVC pakalpojumi tikuši novērtēti ar 4,31 punktiem.

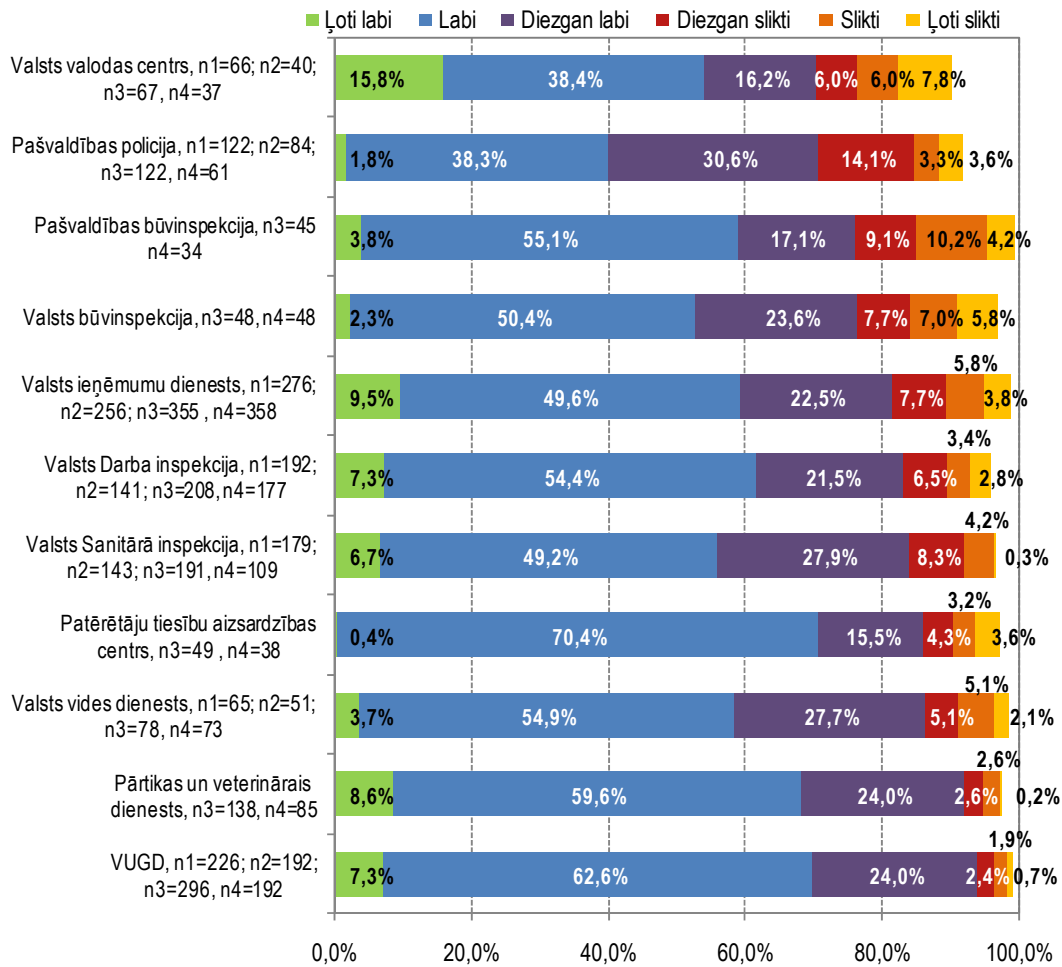
Visnegatīvākais novērtējums ir sniegts par pašvaldības būvinspekcijas (4,21 punkti), Valsts būvinspekcijas (4,16 punkti) un pašvaldības policijas (4,11 punkti) pakalpojumiem, kuru kvalitāti par labu vai ļoti labu atzinuši tikai attiecīgi 58,9%, 52,7% un 40,1% respondentu.

²⁹ Kur 1 apzīmē atbildi „ļoti slikti”, bet 6 – „ļoti labi”

³⁰ Atzīmētas atbildes „diezgan labi”, „labi” vai „ļoti labi”

³¹ Atzīmētas atbildes „diezgan slikti”, „slikti”, „ļoti slikti”

Kontrolējošo institūciju darba (inspekciju laikā sniegto pakalpojumu) kvalitātes novērtējums

Bāze: respondenti, kuru uzņēmumu pārbaudījusi attiecīgā inspekcija

Salīdzinot ar 2005. gada aptaujas rezultātiem, 2007. gadā uzņēmēji labāk vērtē gandrīz visu inspicējošo institūciju darbu. Visstraujāk pieaudzis Patērētāju tiesību aizsardzības centra (par 0,45 punktiem) un Pārtikas un veterinārā dienesta (par 0,29 punktiem) inspektoru darba novērtējums³².

Relatīvi liels pieaugums (vairāk kā 0,10 punkti attiecībā pret 2005. gadu) ir arī sekojošu inspekciju darba kvalitātes novērtējumā:

- Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests, kura darbība 2007. gadā tikusi vērtēta par 0,20 punktiem augstāk kā 2005. gadā un par 0,05 punktiem augstāk kā 2003. gadā. Pozitīvāk šī institūcija vērtēta tikusi tikai 2001. gadā, kad uzņēmēji tās kvalitāti novērtējuši vidēji ar 4,83 punktu atzīmi;
- Valsts ieņēmumu dienests – darba kvalitātes vērtējuma pieaugums pēdējo divu gadu laikā ir 0,18 punkti. 2007. gada pētījuma rezultāti norāda uz pozitīvāku vērtējumu arī relatīvi pret 2001. un 2003. gadu, kad uzņēmēji VID inspektoru darbu novērtējuši ar attiecīgi 0,33 un 0,34 punktiem;
- Pašvaldības policija – tās vērtējums attiecībā pret 2005. gadu pieaudzis par 0,17 punktiem, ar 2003. gadu – par 0,11 punktiem, bet 2001. gadā uzņēmēji policijas darbību vērtējuši līdzīgi kā šogad;
- Valsts sanitārā inspekcija, tās darba kvalitāte ir vērtēta augstāk salīdzinājumā ar 2005. gadu (+0,12 punkti), bet negatīvāk – salīdzinājumā ar 2003. (-0,01 punkts) un 2001. gadu (-0,09 punkti).

Nedaudz pozitīvāk kā 2005. gadā (par 0,07 punktiem) uzņēmēji vērtē Valsts darba inspekcijas sniegto pakalpojumu kvalitāti, tomēr augstāks vērtējums ir bijis 2001. gadā (4,72 balles) un 2003. gadā (4,65 balles). Par 0,04 punktiem pēdējo divu gadu laikā palielinājies pašvaldības būvinspekcijas darbības novērtējums.

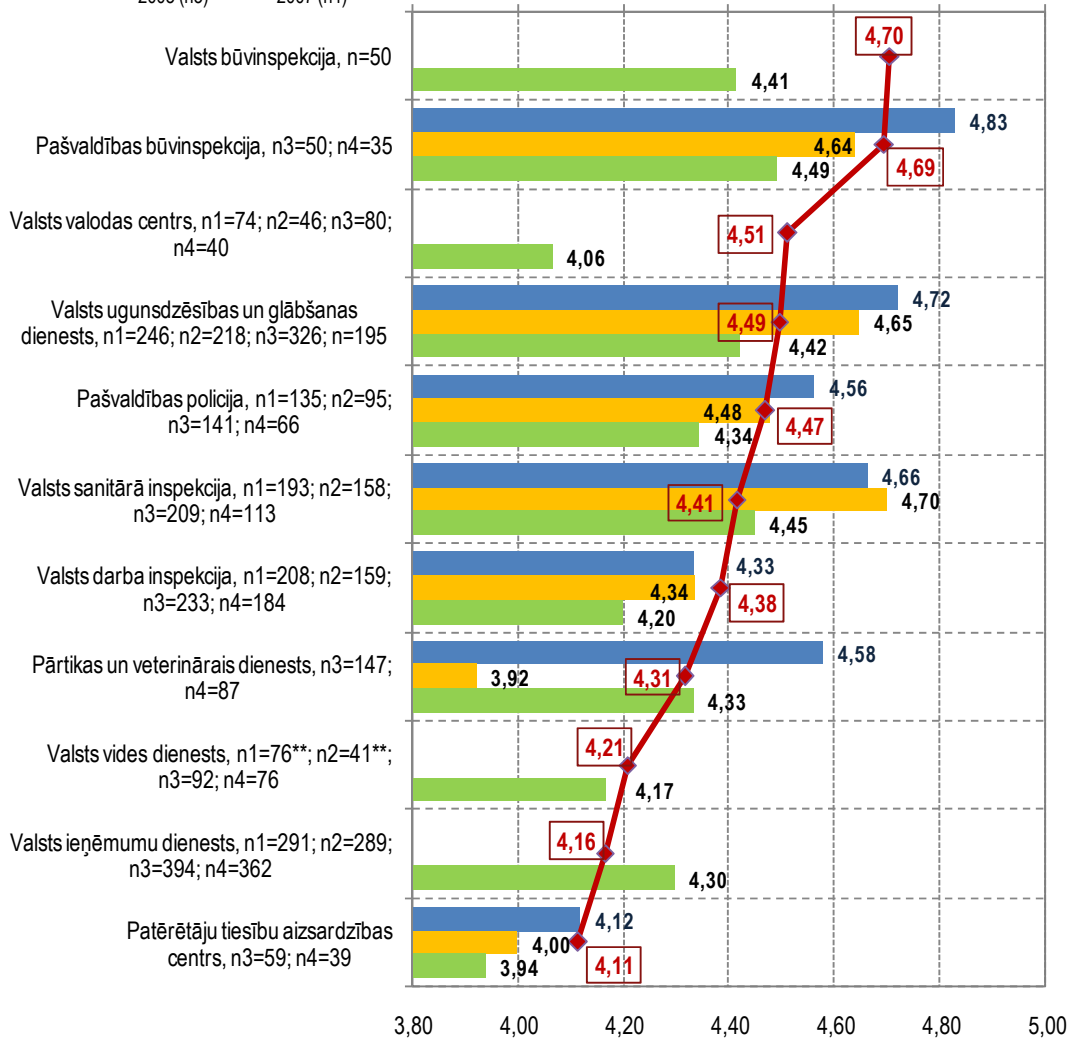
Inspekcijas, kuru darba kvalitāte 2007. gadā tikusi vērtēta sliktāk ir:

- Valsts būvinspekcija (-0,13 punkti attiecībā pret 2005. gadu);
- Valsts vides dienests, kura inspektoru darba kvalitātes vērtējums ir vienmērīgi samazinājies, sākot no 2001. gada (par 0,25 punktiem šo 6 gadu laikā);
- Valsts valodas centrs - lai gan sniegto pakalpojumu kvalitātes vērtējums pēdējo divu gadu laikā ir relatīvi nemainīgs, tas ir sarucis attiecībā pret 2001. gadu (par 0,27 punktiem), bet palielinājies attiecībā pret 2003. gadu (par 0,39 punktiem), kad tas bijis visnegatīvākais.

³² Par PTAC, pašvaldības būvinspekciju, PVD un Valsts būvinspekcijas pārbaudēm dati ir pieejami tikai, sākot ar 2005. gadu

Kontrolējošo institūciju darba (inspekciju laikā sniegto pakalpojumu) kvalitātes novērtējums: vidējās vērtības 6 punkti skalā¹

2001 (n1) 2003 (n2)
2005 (n3) 2007 (n4)

Bāze: respondenti, kuru uzņēmumu pārbaudījusi attiecīgā inspekcija
¹ kur 1 apzīmē atbildi "joti slikti", bet 6 - "joti labi"

Vērtējot to, kā inspicējošo institūciju darba kvalitāte mainījies pēdējo gadu laikā, lielākā daļa aptaujāto uzņēmēju atzīmē, ka sniegto pakalpojumu kvalitāte palikusi relatīvi nemainīga (vidēji³³ 56,8%). Samērā liels ir arī to uzņēmēju īpatsvars, kas konkrētu atbildi par inspekciju darba kvalitāti nav spējuši sniegt (vidēji 17,7%).

No tiem uzņēmējiem, kuri atzīmējuši, ka inspekciju darba kvalitāte pēdējo divu gadu laikā ir mainījies – uzlabojusies vai pasliktinājusies – vairākums sniedz pozitīvas atbildes, biežāk atzīmējot, ka pakalpojumu kvalitāte ir paaugstinājusies.

Visbiežāk atbildi „uzlabojusies” atzīmējuši respondenti, kurus apmeklējušas tādas inspekcijas kā:

- Valsts ieņēmumu dienests (indeksa vērtība³⁴ – 23,5%, turklāt 27,7% pārbaudīto uzņēmumu uzskata, ka VID darbība uzlabojusies);
- Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (indeksa vērtība – 21,6%);
- Pārtikas un veterinārais dienests (pakalpojumu kvalitātes izmaiņu reālais novērtējums - 21,4%);
- Pašvaldības policija (kvalitātes dinamikas indeksa vērtība – 19,3%, turklāt negatīvo atbilžu („pasliktinājusies”) īpatsvars ir tikai 0,2%).

Retāk kā caurmērā inspekciju darba kvalitāti par uzlabojušos atzīmējuši uzņēmumi, kurus pārbaudījušas sekojošas institūcijas:

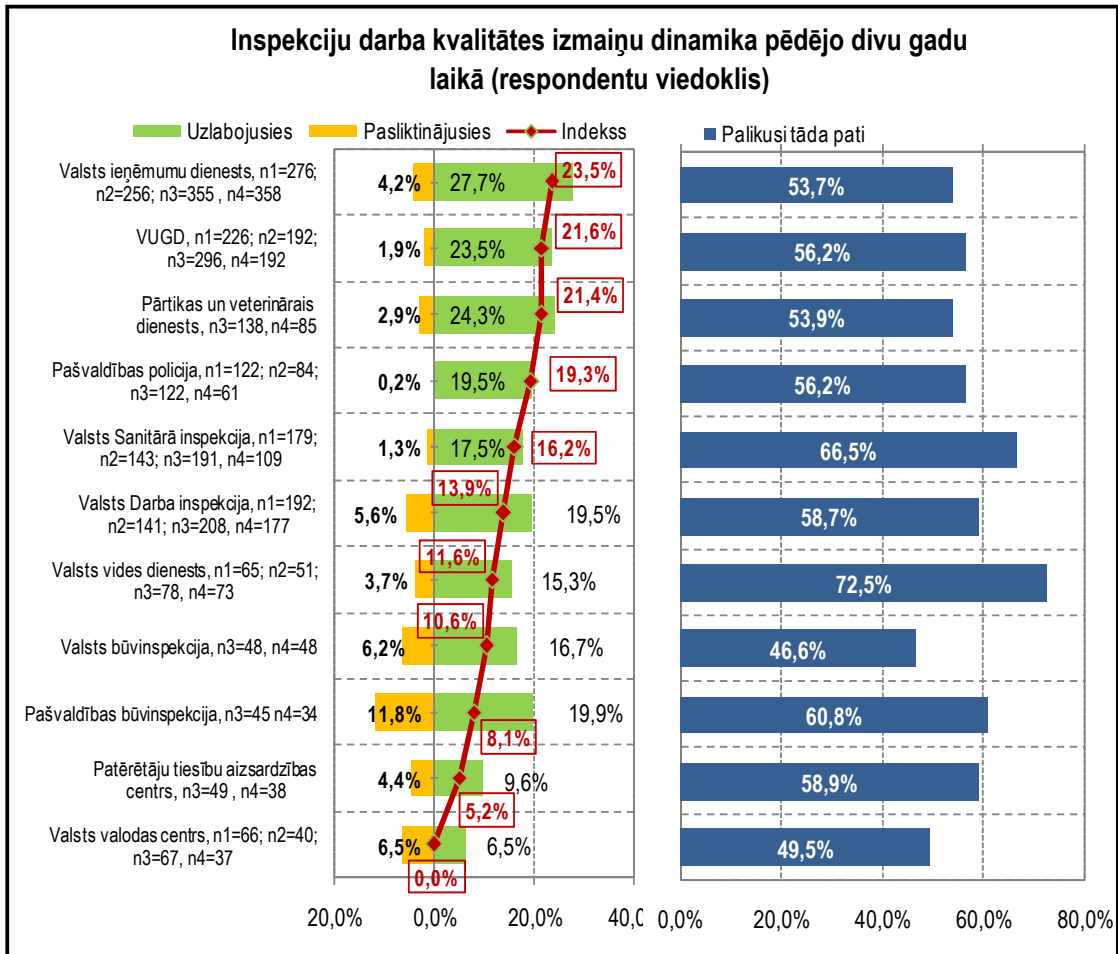
- Valsts sanitārā inspekcija (indeksa vērtība – 16,2%, tomēr sniegto pakalpojumu kvalitāti par pasliktinājušos uzskata tikai 1,3% pārbaudīto respondentu);
- Valsts darba inspekcija (pozitīvo atbilžu pārsvars ir 13,9%);
- Valsts vides dienests (indeksa vērtība – 11,6%);
- Valsts būvinspekcija (indeksa vērtība – 10,6%).

Par relatīvi nemainīgu, salīdzinot ar laika periodu pirms diviem gadiem, aptaujātie uzņēmumi uzskata sekojošo inspekciju darbību:

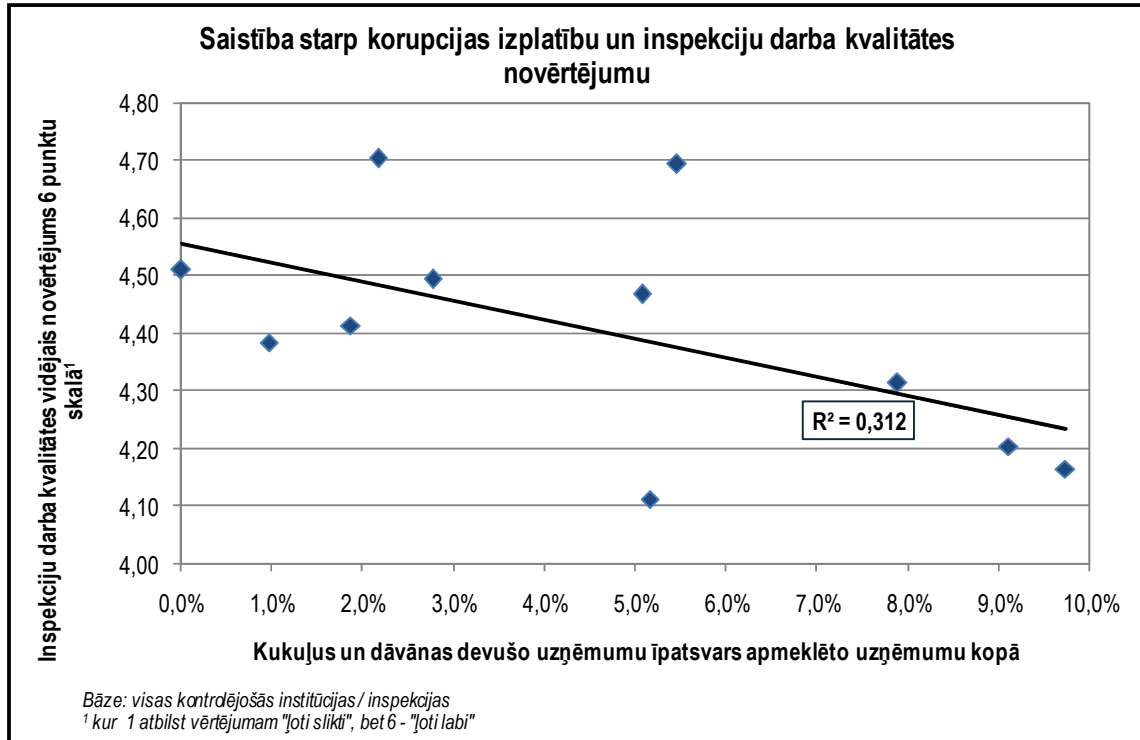
- Pašvaldības būvinspekcijas, kuras sniegto pakalpojumu kvalitāti par pasliktinājušos uzskata 11,8%, bet par uzlabojušos – 19,9% aptaujāto uzņēmēju;
- Patērētāju tiesību aizsardzības biroja – salīdzinoši maz – 9,6% - respondentu pakalpojumu kvalitāti ir atzīmējuši kā uzlabojušos, indeksa vērtībai sasniedzot tikai 5,2% atzīmi.
- Valsts valodas centra, kura pakalpojumu kvalitāti uzņēmēji vidēji raksturojuši kā nemainīgu (indeksa vērtība ir 0,0%, jo vienāds īpatsvars – 6,5% – uzņēmēju snieguši pozitīvu un negatīvu novērtējumu).

³³ Vidējās vērtības tiek aprēķinātas, summējot visu inspekciju pārbaudīto uzņēmumu skaita un atbilžu varianta „palikusi tāda pati” izplatības reizinājumu ($\frac{\sum_{i=1}^{11} \text{prop}(\text{palikusi tāda pati})_i * N(\text{palikusi tāda pati})_i}{\sum_{i=1}^{11} N(\text{palikusi tāda pati})_i}$). Interpretācija: vidējā atbilžu varianta „palikusi tāda pati” izplatība (to uzņēmumu, kas atzīmējuši šo atbilžu variantu, attiecība pret visiem apmeklētajiem uzņēmumiem) neatkarīgi no inspicējošās institūcijas tipa un uzdevuma

³⁴ Indekss tiek aprēķināts kā pozitīvo („uzlabojusies”) un negatīvo („pasliktinājusies”) atbilžu starpība. Interpretācija: pakalpojumu dinamikas novērtējuma reālā vērtība

Viens no faktoriem, kas ietekmē inspicējošo institūciju darba kvalitātes novērtējumu, ir korupcijas izplatība inspekciju darbībā. Palielinoties kukuļus un dāvanas dodošo uzņēmumu īpatsvaram, zīmīgi samazinās inspekciju darbības novērtējums, turklāt 31,2% no kopējās variācijas kvalitātes novērtējumā ir attiecināmi uz izmaiņām korupcijas izplatībā (Determinācijas koeficients $R^2=0,312$)³⁵. Ar 90% statistisko ticamību var apgalvot, ka starp korupcijas izplatību un kvalitātes novērtējumu pastāv vidēji stipra korelācija, $r=-0,556$ ³⁶.

³⁵ Determinācijas koeficients R^2 rāda, kādu daļu no kopējās regresenta izkliedes izskaidro regresors. Ja sakarība starp pazīmēm ir lineārā, tad determinācijas koeficients R^2 sakrīt ar korelācijas koeficienta kvadrātu: $R^2=r^2$. Jo lielāks determinācijas koeficients, jo tuvāk pāru regresijas vienādojums apraksta novērojumu izkliedi.

³⁶ Pearson parametriskā korelācija, ticamība pārsniedz 90%